

DE

DELAVSKA ENOTNOST Št. 4 — leto XXXXI

Glasilno Zveze sindikatov Slovenije, glavni urednik: Dušan Gačnik,
odgovorni urednik: Andrej Ulaga, v.d.

Pričakovanja in realne možnosti

Roko na srce: v tem gospodarskem položaju nikakor ni moč širiti socialnih pravic. So celo ekonomsko podkovanе trditve, da je naš socialni koš glede na gospodarske učinke prevelik. Kaj potemtakem lahko da 3. konferenca ZSS o socialni politiki in varnosti delavcev? Vprašanje je utemeljeno tembolj, ker sindikati ne zagovarjajo nekakšne svoje socialne politike, kot so to zatrjevali nekateri posamezniki v javni razpravi pred konferenco.

Poskušajmo odgovoriti najprej pričakovanjem, da bo 3. konferenca že sama po sebi odpravila vse slabosti, ki tarejo naš socialni sistem. Takšna pričakovanja so utvare. Zveza sindikatov na vseh ravneh svoje organiziranosti nima možnosti, da bi kot nekakšna svojevrstna socialna organizacija zagotavljala delavcem večje zasluzke, boljše zdravstveno in invalidsko varstvo, večje pokojnine itd. Sindikati niso socialna ustanova, so pa politična organizacija, ki združuje najširši krog delavcev. To pa pomeni, da si delavci v njej lahko zagotavljajo svoj politični vpliv na sprejemanje vseh odločitev in ne samo tistih, ki zadevajo socialno. Sindikati morajo delavce tako organizirati (še bolje je, če se delavci v njih sami tako organizirajo), da si prek ustreznih organov, organizacij in samoupravnih skupnosti lahko sami zagotavljajo svoje pravice, v tem primeru socialne. Le to je pot, po kateri lahko ostanejo delavci nosilci socialne politike in zagotavljanja svoje socialne varnosti, kar vsebuje kot svoj strateški cilj tudi gradivo za 3. konferenco.

Torej ne gre pritiskati na sindikate, kot je to v teh dneh mogoče zaslediti v signalih s terena, ki zahtevajo od 3. konference, naj razreši nekatera socialna odstopanja. Konferenca jih bo na svojem plenarnem zasedanju, 5. in 6. februarja prav gotovo razčlenila in ponudila predloge za razreševanje. Vendar samo na papirju. Šele uresničevanje sprejetih stališč je tisto, kar delavcem lahko omogoči, da postanejo gospodarji svojega socialnega položaja. V tem primeru je tudi moč pričakovati, da se bodo najrazličnejši izvršni politični organi in organizacije prelevili v servise za izvrševanje delavskih hotenj, kar za zdaj še ni moč trditi.

Konferenca lahko največ prispeva prav tu in zato jo tudi potrebujemo. Kljub načelni opredelitvi, naj ne bi širili socialnih pravic, potrebuje socialna politika nekaj resnih sistemskih posegov, ki naj bi jo v duhu zakona o združenem delu približali času in prostoru, v katerem živimo. Marsikaj se da postoriti že z ustrezno prerazporeditvijo socialnih pravic v že obstoječem košu. Vse bolj se namreč dozdeva, da so socialna kartica in nje podobni korektivi bolj namenjeni gašenju požara kot pa njegovemu preprečevanju. V socialnem sistemu bo manj nepravilnosti in nestimulativnosti šele tedaj, ko si bo delavec s svojim rednim delom, brez takšne solidarnosti (včasih tudi lažne), sam zagotavljal svojo socialno varnost. Če bo 3. konferenca naredila korak v tej smeri, bomo lahko rekli, da je bil njen sklic do cela upravičen.

Ivo Kuljaj

Slika: Lojze Ojstršek

Kaj o tem menite vi?

Očitno je, da z našo gostinsko turistično dejavnostjo še vedno marsikaj ni v redu. Pravimo še vedno zato, ker že dolga leta poudarjamo pomen te dejavnosti za našo zunanjetrgovinsko bilanco in naše gospodarstvo sploh, v praksi pa ostaja vse, ali skoraj vse, pri starem. Tudi tisti, ki se v tej panogi najbolj trudijo, ki so lahko vzor drugim, poslujejo na robu rentabilnosti. Akumulacija je iz leta v leto skromnejša, osebni dohodki gostinskih in turističnih delavcev pa zaostajajo celo za najslabše nagrajevanimi delavci v Sloveniji. Vzrokov za to je precej. Med

njimi so tudi taki, ki so subjektivno obarvani. Naj omenimo le organizacijo dela, neizkoriščene notranje rezerve, razdrobljenost, neustrezno nagrajevanje in podobno, kar vse še kako siromašni rezultate dela mnogih pridnih rok.

Podobno kot v drugih gospodarskih vejah se tudi na tem področju srečujemo še z globljimi problemi in nesmisli, s katerimi se, kdo ve zakaj, nočemo spopasti in jih nenehno odlagamo.

Na zadnji seji republiškega odbora sindikata delavcev gostinstva in turizma Slovenije smo med drugim slišali za probleme

zubarjev, med katere sodi tudi Rdeča dvorana iz Titovega Velenja. Ta temeljna organizacija, ki deluje v okviru delovne organizacije TGP Paka, je zaključila minulo leto s krepko izgubo, baje gre za blizu 10 milijonov dinarjev. Veliko ali malo? Ne gre za to, pa tudi ne za ugotavljanje vzrokov, zakaj je prišlo do tolikšne izgube. To je posebno poglavje.

Ljudje v Titovem Velenju, pa tudi drugod po Sloveniji, bi namreč v tem primeru radi slišali predvsem odgovor na vprašanje, zakaj prejemajo omenjeni zubarji še vedno 100-odstotne

osebne dohodke, to je v poprečju več kot 10 tisočakov na mesec, medtem ko zaslužijo delavci v drugih temeljnih organizacijah TGP Paka, kjer ni govora o izgubah, le nekaj več kot 7 tisoč na mesec?

Kaj menite o tem predstavniki družbenopolitičnih organizacij v TGP Paka in Titovem Velenju sploh? Se vam zdi omenjena politika nagrajevanja spodbudna za vse tiste delavce v tej delovni organizaciji, ki dobro delajo in gospodarijo, njihovi osebni prejemki pa so, dobrohotno rečeno, zaskrbljujoče nizki?

Uredništvo DE

Iz vsebine

Sindikalni poročevalec št. 1

Aktualne naloge zveze sindikatov v pripravi na delegatske volitve

Stališča o medsebojnem obveščanju v Zvezi sindikatov Slovenije

Operativni program dela republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije in njegovih organov v prvem polletju leta 1982

Kako se stanovanjsko gospodarstvo zrcali v praksi

Zdaj ni niti stanovanj niti denarja Stran 2—3

Pred letno programsko konferenco RK SZDL Slovenije

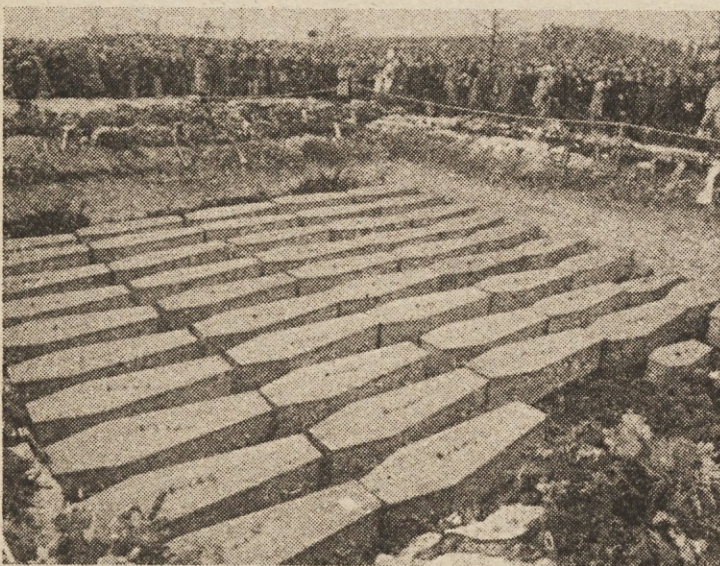
Sredi življenja — med ljudmi Stran 3

Ob rob seji republiškega odbora sindikata delavcev gostinstva in turizma

Poslovanje »maček v žaklju« Stran 5

Rudnik živega srebra v Idriji je pred ponovnim odpiranjem

Rudarji se vračajo v staro jato Stran 6

Minuli teden so na ljubljanskih Žalah v skupni grob položili k zadnjemu počitku 49 žrtev tragične letalske nesreče na Korziki. Sorodniki, prijatelji, znanci pokojnih ter številni Ljubljančani so se z žalostnim molkom poslovili od velikega groba. V zadnje slovo pokojnim je spregovoril predsednik skupščine mesta Ljubljane Marjan Rožič.

Slika: Dragan Arrigler

V začetku tega tedna je obiskala slovenski izvršni svet enotna delegacija slovenske narodne skupnosti v Italiji. S predsednikom Janezom Zemljaričem in sodelavci so se gostje pogovarjali o uresničevanju osimskih sporazumov in o vzrokih za odstopanja in zamude pri izvajanju le-teh. Največ pozornosti so namenili šveda uveljavljanju dogovorjenih pravic Slovencev v Italiji.

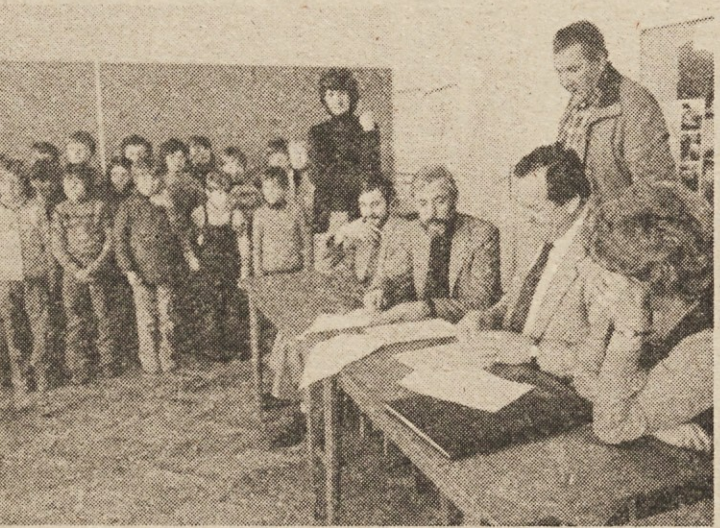
Tovariš Zemljarič pa je delegacijo seznanil z našim gospodarskim in političnim položajem.

Slika: Miško Kranjec

V ponedeljek so na šoli za miličnike v Ljubljani slovesno proslavili zaključek šolanja 130 mladih miličnic in miličnikov. To so absolventi ljubljanske šole in oddelka iz Kopa. O nalogah pri poklicnem delu je mladim govoril namestnik republiškega sekretarja za notranje zadeve Janez Vinkler. Kasneje se je z njimi zadržal v tovariškem razgovoru.

Slika: Janez Zrnec

Pred dnevi so obiskali podružnično šolo na Šentviški gori člani delovne organizacije Slovenijales-trgovina. Ta skoraj 2000-članska delovna skupnost že vrsto let vsestransko sodeluje s šolo, kjer je le 30 učencev. Ob zadnjem obisku so medsebojno sodelovanje tudi uradno potrdili s podpisom samoupravnega sporazuma o pokroviteljstvu.

Slika: K. R.

Kako se stanovanjsko gospodarstvo zrcali v praksi

Zdaj ni niti stanovanj niti denarja

Kakšne možnosti ima delavski žep, če se v teh težkih časih spoprime s stanovanjskim problemom. Odgovor, ki smo ga skušali dobiti v nekaterih organizacijah združenega dela, je kratek in preprost: možnosti, da bi zmagal žep, so zelo majhne, stanovanjski problem vse pogosteje postaja nerešljiva uganka.

Smo v zanimivem, žal pa tudi v dokaj kočljivem položaju. Medtem ko je bilo še pred časom denarja dovolj in ko smo kazali s prstom na gradbenike in komunalce, češ da ne utegnejo zadostiti vsem pokritim (z denarjem seveda) stanovanjskim potrebam, pa zdaj ugotavljamo, da večkrat ni niti denarja niti stanovanj. To je prehodno obdobje, zatrjujejo nekateri in poudarjajo, da bo prišlo do tega, da stanovanja bodo, ne bo pa denarja, s katerim bi jih bilo moč kupiti. Kajpak je to v sistemu usmerjene stanovanjske gradnje sila kočljiva trditev, saj je vprašanje, kako bo sploh moč graditi, če ne bo denarja.

Po novem gradnje za trg ni več. Gradbenik ni več investitor in prodajalec hkrati. Njegovo vlogo je zdaj prevzelo združeno delo, ki si pomaga s solidarnostjo in vzajemnostjo. Tako naj bi tudi stanovanjsko gospodarstvo vzel v svoje roke delavec. Toda stvari se premikajo po polževo. Zdi se, domnevo pa je moč tudi dokazati, da je marsikje zdaj težje priti do stanovanja tudi zavoljo tega prehoda, ki ga narekuje novi zakon o stanovanjskem gospodarstvu. Na dlani je namreč, da enoletno prehodno obdobje (od sprejema do veljavnosti zakona) ni dalo tistih rezultatov, s katerimi so računali sestavljalci zakona. O tem pričajo podatki iz posameznih občin, kjer ne vedo niti tega, kako bodo uresničili eno od osnovnih nalog — to je zahtevo po drugačnem organiziranju in zagotavljanju denarja za gradnjo stanovanj.

Toliko za ogrevanje, da bomo lažje razumeli vse tisto, s čimer se ta čas spopadajo v ozdih. To pa je vse prej kot preprosto tako z ekonomskega kot tudi političnega in socialnega vidika. Skokovito naraščanje cen, zmanjševanje stanovanjske gradnje in to še v času, ko nam stanovanj že tako primanjkuje in ko je delavski žep iz dneva v dan bolj plitek, najbrž niso stvari, ki bi se jih lahko še dalj časa lotevali zgolj s frazami. Potreben je korenit zasuk in sicer od besed k dejanjem. Prvi so kajpak »na udaru« sindikati, ki na bližnji 3. konferenci o socialni politiki in varnosti delavcev ob teh vprašanjih ne bi smeli držati križem rok. In ne samo na njej, kajti spričo resnosti položaja, v katerem se je znašlo stanovanjsko gospodarstvo, stališča in sklepi sami zase bržda ne bodo dovolj. Sindikati morajo zagotoviti, da bo moč le-te tudi uresničiti. To pa je potrebno storiti za vsako ceno...

Prednostna lista kot tolažba

Da razmere niso od muh, smo se prepričali tudi v novomeškem Novoteksu, kjer v zadnjih dveh letih niso zgradili ali kupili niti enega družbenega stanovanja. Pogovor, ki smo ga imeli s predsednikom konference OSS Francem Možino, referentko za družbeni standard Darjo Cesar in predsednikom skupne stanovanjske

komisije Alojzjem Žižkom, pa je celo navrgel, da v kolektivu lani niso dodelili niti enega posojila za nakup stanovanja. Vsa posojila so namenili graditeljem zasebnih hiš. Posojila so izredno skromna. Lani na primer je znašal najvišji kredit za individualno gradnjo vsega 110.000 dinarjev. Kaj pomenijo ta sredstva pri gradnji hiše ob današnji druginji, najbrž ni treba posebej razeljenjati.

V Novoteksu se držijo načela, da je bolje dati vsakomur nekaj (čeprav malo) kot pa rešiti dva ali tri stanovanjske probleme v celoti. Za kaj več pa tako in tako ni denarja. Kako je torej v tej delovni organizaciji mogoče priti do stanovanja?

Ob tem vprašanju so se naši sogovorniki rahlo spogledali, tako za vsak primer, »da ne bi padla kakšna čez državo«, potem pa v en glas odgovorili: »Težki so ti dandanašnji časi. Pri nas v Novoteksu prideš do stanovanja izredno težko. Včasih tudi po več letih ne.«

Na srečo je Novoteks pred leti doživljal pravcat poslovni razcvet. Ta je potem ovenel, stanovanja pa, ki so jih zgradili v tem času, so ostala. Tako so stanovanjske stiske danes rešeni vsaj tisti starejši delavci, ki so s tovarno ves čas delili tako dobro kot slabo. Ni pa tako z mladimi delavci in njihovimi družinami. Tem ostaja »prioritetna lista« bolj za tolažbo kot pa možnost, da bi dejansko razrešili svoje stanovanjske zagate. To pa zato, ker se prvi s tega spiska lahko vseli v družbeno najemno stanovanje še le, ko ga zapusti nekdo od starejših. Lani so v Novoteksu zabeležili samo en primer takšnega srečnega in vprašanje je, kdaj se bo veselil naslednji, so menili sogovorniki.

Kako žgoča je stanovanjska problematika v Novoteksu, pa nedvomno še najbolj nazorno govori dejstvo, da je v delovni skupnosti trenutno 19 delavcev, ki jih občinska stanovanjska skupnost sili, naj se izselijo iz solidarnostnih stanovanj. Ne gre za to, da bi kdo zahteval kaj neupravičenega ali da bi postal nezakonito. Daleč od tega. Problem je namreč v tem, da bi se ti delavci dejansko morali izseliti iz solidarnostnih stanovanj, ki so jih seveda dobili samo za določen čas. Ko so se vselili, je delovna organizacija jamčila, da jim bo zagotovila ali pomagala pridobiti stanovanje. Spričo opisanih razmer se to ni

zgodilo, tako da je bila stanovanjska skupnost prisiljena vložiti nekaj tožb. Vendar, kot je razvidno iz nekaterih zapisnikov pa tudi mnenj v Novoteksu, gre bolj za svojevrstno farso kot resno zadevo, v kateri bi moral potegniti krajši konec Novoteks. Da je to res, se lahko še najbolj zgovorno prepričamo, če si preberemo uradno stališče Novoteksa do tega vprašanja, pod katero se je podpisal v.d. direktorja kadrovskega sektorja Vlado Šefman: »Do danes (vsaj kolikor vem) še nismo sprejeli stališča (politike), kako bomo reševali problematiko solidarnostnih stanovalcev. Da je ta problematika praktično nerešljiva, smo omenili na razpravi v Krki in predlagali, naj se le-ta obravnava in po možnosti razreši na 3. konferenci ZSS«. O popolni nemoči pri reševanju tega problema in to vseh zainteresiranih dejavnikov pa se lahko prepričamo, če preberemo dopis občinskega sindikalnega sveta konferenci OOS v Novoteksu (sklepi OS ZSS Novo mesto), ki niti približno ne govori o kakšnem konkretnem stališču občinskega sveta, temveč praktično razreševanje zadeve docela prepušča Novoteksu.

Ko smo skušali zvedeti, koliko ljudi je v delovni organizaciji brez ustrezne strehe nad glavo, nam o tem nihče ni vedel povedati točnega podatka. Imajo sicer zabeleženih 35 nerešenih prošelj v tozdu Tkaniča, 5 v Konfekciji in 2 v delovni skupnosti. Če vemo, da lani sploh niso sprejemali prošelj za posojilo za nakup stanovanja, si lahko mislimo, da so dejanske potrebe veliko večje.

Kako jih zadostiti? Kakšna je perspektiva? O tem smo se v Novoteksu »pogovarjali« molče. Le Alojzu Žižku, ki kot predsednik stanovanjske komisije najbolje pozna razmere, je ušlo: »Preklemansko siva je ta perspektiva!«

Kamen na kamen še ni za vsakega palača

Okrog 950 delavcev Libele, tovarne tehtnic iz Celja, že vrsto let pesti izredno pomanjkanje stanovanj. Ta kolektiv, ki se je v dobrih tridesetih letih razvil iz obrtne delavnice, je na račun rasti in izboljšanja delovnih razmer zavestno skoparil z denarjem takrat, ko je šlo za dvig družbenega standarda zaposlenim, za rešitev stanovanjskih problemov. Vse do nedavna je moral delavec Libele tudi deset let čakati potrditve na to, da bi končno prišel v sam vrh čakajočih. Kajti na leto so lahko, tako je skoraj še vedno, ugodili komaj petim, šestim prosilcem. Zadevo so nekoliko omilili s kreditiranjem zasebne gradnje, kljub temu pa je trenutno še vedno okrog petdeset vseh prosilcev.

»Kaj pomenijo urejene stanovanjske razmere, mi ni treba razlagati, ker sem sam svoj problem reševal — deset let,«

pravi Peter Hribernik, predsednik komisije za stanovanjske razmere v delovni organizaciji Libela. »Osebnostno menim, da naše ravnanje, samoodpovedovanje tudi na račun urejanja stanovanjskih problemov, ni bilo dobro. Mar bi imeli kakšen stroj ali kakšno pisarno manj, pa bi se delavec, ki zdaj resda dela v svetlih in lepih prostorih, dosti bolje počutil, ko zapušča delovno mesto. Kajti za tovarniškimi plotom ga čaka podnajemniška soba, bivanje pri svojih ali ženinih starših ali še to ne.«

Delavski sveti vseh treh tozdov in delovne skupnosti skupnih služb so že sprejeli sklep, da moramo povečati stanovanjski sklad. Toda ta sklep je izgubil realno vrednost iz dveh razlogov. Prvič zato, ker je vprašanje, od kod vzeti denar za povečanje stanovanjskega sklada, po vsej verjetnosti ga bo treba odkriti neke drugje, drugič pa zato, ker sta inflacija in podražitev gradenj zmanjšala naše možnosti skoraj za tretjino.

Poglejmo na primer naše delavce — serviserje. Gre za delavce, ki so visoko usposobljeni in prepotrebni za našo dejavnost, živijo pa po vsej Jugoslaviji. Največ jih je v velikih republiških središčih. Toda, ko z izvajalcem v Beogradu sklenemo pogodbo o nakupu treh stanovanj, kolikor imamo denarja, ta stanovanja v resnici dobimo šele čez dve ali tri leta! Cena enega pa je tolikšna, kot je bila ob podpisu pogodbe cena za nakup vseh treh stanovanj...

Mnogo učinkoviteje smo reševali stanovanjske težave s kreditiranjem zasebne gradnje. Zavedamo se sicer, da ta gradnja izredno osiromaši graditelje osebnih standard, vendar je to še vedno boljše kot pa biti žrtev raznih stanodajalcev, ki si na račun podnajemnikov izredno in mimo družbene kontrole zvišujejo svoj standard. Poglejva primer naše delavke, ki mora po delu v tovarni poleg visoke najemnine za bivanje v podnajemniški sobi, deli jo z več dekletji, vsak dan skrbeti za red in čistočo stopnišča trinadstropne zgradbe in enkrat na teden porabiti celotno stopnišče...

Zadnja leta dobro sodelujemo z ustreznimi občinskimi službami, ki do potankosti poznajo naše razmere in nam po svoji moči pomagajo. Tu gre predvsem za dodeljevanje starejših in kadrovskih stanovanj. Vsako drugo leto zdaj praviloma pridobimo tudi kadrovske stanovanje. Toda kaj, ko se čez leto pojavljajo novi prosilci. Zvečinoma gre za mlade, ki začno zakonsko skupnost, mnogo pa je tudi takšnih, ki ostanejo na cesti, ker se razvežejo. Stanovanja po zakonu ostanejo materam z otroki, naši delavci pa pred vrata komisij.

Možnosti pridobitve stanovanja so pri nas do podrobnosti izdelane na osnovi točkvalnih sistemov. Delo komisij je prav tako javna zadeva, kot je javno izobešen seznam in vrstni red prosilcev. Na oglasni deski

lahko preberete, da je bilo ob koncu leta 25 prosilcev na seznamu za dodelitev stanovanj, 14 za dodelitev kreditov, dva pa sta prosila za zamenjavo. Toda komisije imajo že nove prošnje. Gre predvsem za mlade delavce, ki so se zaposlili in osamosvojili. Kdaj lahko ti računajo na stanovanje? Čez nekaj let. Žal. Prednost imajo družine z otroki! Torej bi morali v neurejenih razmerah rojevati otroke, da bi prej prišli do stanovanja? Glede na osebne dohodke pa je otrok trenutno nevarnost za delavčev ekonomski položaj. Nevarnost, da bo z rojstvom otroka postal — socialno ogrožen.

Ob vsesplošni informiranosti, Celje je v bistvu majhno industrijsko središče in majhno mesto, delavec ve, kako je z dohodki, z delom in z družbenim standardom na primer v sosednji delovni organizaciji. Glede na to, da pri nas osebni dohodki tudi zaradi novogradenj in posodabljanja proizvodnje niso kdo ve kako visoki, da moraš čakati na stanovanje nekaj let, da tudi druge stvari niso zavidljivo rešene, mladi odhajajo tja, kjer mogoče celo manj zaslužijo, vendar imajo večjo možnost, da si prej uredijo družinski standard. V kolektivu ostajamo tisti, ki smo »z njim deset in več let tudi sami rasli«, ki smo se že nekako navadili stiskati pasove najprej za nakup stroja, potem za nakup zemljišča, pa za novo-

dane vsem stanovanjskim potrebam — ki pa so se prej res v kar lepi meri nakopičile. Kar se jih pojavi sprti, jih seveda lažje zadovoljujejo, na primer prav zdaj, ko se pripravljajo na nadzidavo stanovanjskega bloka. S tem bodo Bistričani dobili 16 novih stanovanj.

V srednjeročnem načrtu so že predvideli zemljišča za nove stanovanjske bloke, vendar organizacije združenega dela še niso prijavile potreb, da bi se kazalo že lotiti gradnje. Tudi za zasebne gradnje so dobili le 6 vlog, čeprav so v načrtu odmerili prostor za 16 stanovanjskih hiš.

Težav da ni, smo slišali — ne s prostorom ne s sredstvi, ne s posojili ne s samoupravno stanovanjsko skupnostjo... « Blazeni Bohinjci, » smo zavzdihnil in se napotili še v bistriško delovno organizacijo Filbo.

Tri stanovanja — konec težav

Okoli 60 je zaposlenih, skorajda vsi domačini, le trije delavci so prišli iz Bosne in Hercegovine. Nedavno tega so sicer imeli tri delavce, ki so se znašli v stanovanjski stiski in kolektiv je kupil tri stanovanja. Po večletni suši v stanovanjskem skladu (in drugih) se je prav lani odprlo in upajo, da so se težav s stanovanji za lep čas rešili.

»Zadnji vlak smo ujeli,« sta se strinjala Janez Rozman in Miro Medja iz Filba. »Denar in možnost

se Bohinjci precej ukvarjajo z oddajo sob turistom, pa bi morda lahko koga zamikalo, da si opomore na račun kolektiva?

»To pa že ne,« sta se posmejela naša sogovornika. »Se Bohinjci med seboj predobro poznamo. Mirno lahko verjamete, da pri tem ne potrebujemo nobenega formalnega nadzora.«

V Bohinju kot povsod...

Kot v Filbu tudi v Bohinju nasploh politika širjenja razvojnih programov in zaposlovanja sloni na domačem naravnem prirastku. Gospodarstvo usmerjajo in preusmerjajo glede na domače delavce. »Ljudje naj se izobražujejo, stroji naj pa delajo,« smo slišali. Tako se tudi v bodoče ne boje stanovanjskih težav — vsaj večjih ne. Medtem ko se kar nekaj 100 delavcev vozi vsak dan na delo iz Bohinja, prihaja »tujcev« bore malo. V Gozdnem gospodarstvu je približno 30 delavcev iz drugih republik in pred 5 leti so zanje zgradili samski dom. V Gradbenem podjetju jih je le 8 od drugod, tudi ti imajo dom v Ribčevem lazu, podobno je v Komunalnem podjetju...

Da pa s stanovanji tudi v Bohinju ni vse rožnato, smo slišali v Turističnem uradu Bohinjska Bistrica, kjer so nam ljubeznivo odstopili pisalni stroj za tale prispevek. Seveda so nas prej »zaslišali«, čemu nam bo in rade volje smo pojasnili, kako z veseljem bomo pisali članek o kraju brez stanovanjskih težav...

»No, no, veste kaj? Le nikar ne pretiravajte, tudi v Bohinju je tako kot menda vsepovsod — medtem

Trbovlje nekaj sto delavcev iz drugih republik in pokrajin, ki jim morajo ob zaposlitvi zagotoviti vsaj osnovne možnosti za normalno življenje.

Reševanje stanovanjskih vprašanj otežuje tudi določilo novega stanovanjskega zakona, ki določa, da tozdi, ki poslujejo z izgubo, ne morejo oblikovati stanovanjskega sklada. Takih tozdov pa je v sozdu REK precej. Poleg tega letošnja resolucija predvideva, naj bi se stanovanjska gradnja zmanjšala za okoli 5 odstotkov. Vse to negativno vpliva na učinkovito reševanje stanovanjskih vprašanj. To velja tudi za druge dejavnosti. V elektroindustriji na primer gre velik del tudi stanovanjskih sredstev v nujne energetske naložbe, pri čemer pa pozabljajo na potrebe delavcev.

V premogovnikih Trbovlje in Hrastnik je dobila stanovanjska komisija okoli 128 prošenj. Brez stanovanja je 32 delavcev, 96 pa jih prosi za zamenjavo, ker živijo v neustreznih stanovanjskih razmerah. »Precej stanovanj je zelo starih. Gre za kolonije barakarskega naselja, v katerem so pred štirimi leti snemali filma Štrajk in Rdeči revirji, ki prikazujejo življenje rudarjev pred vojno. Zgovoren je podatek, da za snemanje skorajda ni bilo treba postavljati kulisa!« so pripomnili sogovorniki. Položaj se bo delno izboljšal, ko bodo dogradili dva samska domova. Prav tako je že znano, da bodo rudarji v Trbovljah dobili letos in prihodnje leto 21 stanovanj, ki jih gradi SGP Beton-Zasavje. »Najtežje pa je, ker bi odslej tudi za rudarje veljala soudeležba,« je poudaril Otmar Centrih. Rudarji kopači je doslej niso plačevali in bi jo zelo težko tudi odslej, še zlasti s takojšnjim pologom. »Priznati moram, da so

Pred letno programsko konferenco RK SZDL Slovenije

Sredi življenja — med ljudmi

Prve dni v februarju bo v Ljubljani letna programska konferenca Republiške konference SZDL Slovenije. S sprejetimi spremembami in dopolnitvami statuta SZDL Slovenije (junija 1981) je to postala stalna in obvezna oblika vsakoletnega preverjanja aktivnosti naše najmnogičnejše in frontne organizacije na vseh ravneh. Na letnih programskih konferencah krajevne, občinske in republiške organizacije SZDL analizirajo, preverjajo in ocenijo svojo enoletno dejavnost ter sprejmejo delovno usmeritev za naslednje enoletno obdobje. Po potrebi — tako je zapisano v statutarnih dopolnitvah — pa lahko opravijo tudi morebitne kadrovske spremembe in dopolnitve.

Socialistična zveza kot množična in demokratična organizacija in kot fronta organiziranih socialističnih sil ima v sistemu socialističnega samoupravljanja pomembno družbeno vlogo. V Ustavi je opredeljena kot najširša podlaga političnega in samoupravnega organiziranja in delovanja delovnih ljudi in občanov. Socialistična zveza je prostor, kjer delovni ljudje in občani ter njihove družbenopolitične in druge organizacije uresničujejo politično in akcijsko enotnost pri načrtovanju in uresničevanju skupaj dogovorjenih razvojnih usmeritev in drugih nalog.

V delovanju SZDL Slovenije je bilo v letu 1981 opravljeno pomembno politično delo. V procesu razvijanja družbenopolitične in samoupravne aktivnosti je Socialistična zveza prevzemala nase vse več družbenopolitičnih obveznosti. Pri tem je stalno širila in poglobljala možnosti delovnih ljudi in njihovih organizacij, da neposredno in ustvarjalno sodelujejo v nastajanju političnih in samoupravnih odločitev. Zlasti je pomembno, da vse več političnih aktivnosti poteka skozi demokratične in široko odprte oblike in metode dela kot so sekcije, sveti, hišni in ulični odbori itd. Tako SZDL skozi konkretne akcije hkrati krepi in razvija množične, interesne ter frontne oblike dejavnosti in odpira demokratične možnosti političnega in samoupravnega udeleževanja za najširši krog delovnih ljudi in občanov.

Takšna načelna in pozitivna ugotovitev pa v sebi skriva in razkriva tudi nekatere različnosti, težave in zagate. Pri praktičnem vsakodnevnem delu se tudi SZDL srečuje s slabostmi, ki na posameznih področjih in v konkretnostih zmanjšujejo vrednost doseženih rezultatov. Analize in ocene aktivnosti SZDL (to se je pokazalo tudi na letnih programskih konferencah občinskih in krajevnih organizacij) so ponovno opozorile, da je v politični aktivnosti SZDL še vedno preveč verbalizma, slabo pripravljenih sestankov, obširnih gradiv in materialov, mnogo forumskega podvajanja dela, formalnosti itd. Vse to sicer daje vtis, da so organizacije in vodstva dokaj prizadevna in aktivna, toda učinki često niso ustrezni.

Vodstva — zlasti predsedstva — bodo morala spremeniti nekatere stvari v svojem delu. Zdjaj vse preveč stvari vlečejo nase. Ker se krajevne in občinske organizacije sestajajo dokaj redko, njihovo delo in vlogo navadno prevzemajo predsedstva kot politično-izvršni organi. To pa je slabo iz več razlogov. Prvič, omejujejo vlogo konferenc, drugič, nalagajo si več dela kot ga realno zmorejo, tretjič, tako nehoti razvijajo forumski, često pa tudi formalni način dela. Predsedstva tudi vse prevečkrat prevzemajo vlogo svetov in celo sekcij. Tudi to je eden od vzrokov, da je delo sekcij in svetov premalo razvito. Vse preveč je takih, ki so le na papirju. Skoraj po pravilu se pri občinskih konferencah sestajajo sveti za družbenoekonomsko vprašanja, vzgojo in izobraževanje ter kulturno problematiko, v nekaterih občinah pa tudi sveti za varstvo okolja in aktualna vprašanja kmetijstva. Preostali se sestajajo dokaj redko, kar precej, skoraj polovica, pa se jih lani sploh ni sestala. Podobno velja za sekcije.

Pred SZDL današnjega in jutrišnjega dne so pomembne obveznosti in naloge. Po eni strani mora vse bolj stati sredi življenja in biti odzivna na interese in potrebe delovnih ljudi, po drugi pa stalno krepi in pogloblja tudi svoje lastno demokratično bistvo. Zlasti bo treba storiti nove napore (predvsem v krajevnih organizacijah in demokratičnih oblikah njihovega delovanja), da bo SZDL resnično postala možnost in oblika najširšega izražanja, soočanja in usklajevanja množstva samoupravnih interesov in potreb delovnih ljudi. Samo tako bo uspešno opravljala svojo odgovorno družbeno vlogo ter gradila mostove in vezi zaupanja in sodelovanja.

V tem kontekstu je izredno pomembna demokratičnost znotraj same SZDL in njenih frontnih delov. V nadaljnjem razvoju, poglobljanju in domišljanju pomena in akcijske usposobljenosti krajevnih organizacij bo zato treba vso pozornost nameniti večji vlogi članstva ter potrebam delegatske prakse. Preseči bo treba predvsem zaprtost nekaterih vodstev ter često zgolj formalno obravnavanje posameznih ožjih in širših vprašanj in problemov. Socialistična zveza mora, zlasti še v krajevni skupnosti, vse bolj postajati mesto političnega in samoupravnega dogovarjanja in sporazumevanja. Tako konference kot predsedstva se bodo morala bolj odpreti do članstva in drugih družbenopolitičnih organizacij, društev ter ostalih dejavnikov v krajevni skupnosti.

Takšna vsebinska in akcijska usmeritev pa bo seveda marsikje zahtevala tudi drugačen način razmišljanja, organiziranja, dela in vodenja. Statutarne spremembe in dopolnitve omogočajo organizacijam in vodstvom, da se hitreje prilagodijo novim potrebam demokratičnega delovanja. Socialistična zveza jutrišnjega dne mora biti v celoti obrnjena k človeku. Zato je nujno, da svoje oblike dela (sekcije, komisije, svete, problemske konference itd.) čim bolj odpre ljudem, da v pripravljanih stališčih in odločitvah spoznava avtentične samoupravne interese, potrebe in želje ljudi, da vodi ustvarjalni dialog in da je delovno nestrpna in odgovorna do uresničevanja vsega tistega, o čemer smo se demokratično in frontno dogovorili. Posebno pozornost in skrb bo morala SZDL namenjati uveljavljanju svoje z ustavo opredeljene družbeno-kontrolne funkcije. Gre zlasti za naloge, da organizacije in vodstva stalno spremljajo uresničevanje tako svojih lastnih stališč in sklepov kot učinkovito delovanje samoupravnih delegatskih mehanizmov.

Perspektive...

gradnjo, novo opremo... skratka, ki smo svoj osebni standard podrejali družbenemu v veri, da bo jutri — bolje. Toda vsi niso niti tako vzgojeni niti pripravljeni čakati na — jutri. Verjetno tudi zato kolektiv ne more dobiti nekaterih strokovnjakov, ki bi pri nas sicer imeli zavidljive možnosti dela, vendar se raje odločajo za druge delovne organizacije, kjer si prej in lažje ustvarijo svoj osebni standard. Po vseh teh letih dela vse bolj prihajam do prepričanja, da je višina osebnega dohodka prvi, možnost pridobitve stanovanja pa drugi razlog, ki v razpisu za združevanje dela pritegne mlade strokovnjake...»

Podrta utvara o stanovanjskem raju?

Ivan Cerkovnik, predsednik krajevnih skupnosti Bohinjska Bistrica, se je pohvalil, da se Bohinjci bolj spominjajo težav s stanovanji kot pa jih doživljajo. Pred nekaj leti so namreč začeli graditi stanovanjske bloke in tako zadostili malo

nakupa sta se neverjetno lepo ujela. Letos v Bohinju ni več moč dobiti stanovanja — ne v najem in tudi za nakup ne. Drži pa, da v Bohinju ne moremo govoriti o pravi stanovanjski stiski. Pri nas snujemo politiko razvoja in zaposlovanja na domačih delavcih. Ljudje imajo v večji meri svoje hiše, če pa se mladi žele osamosvojiti, kaj prizidajo, nadzidajo... Tudi za novogradnje je lažje meri svoje hiše, če pa se mladi imajo svoj les, sosede pomagajo... Tudi v Filbu vsako leto odmerimo sredstva, potem razpišemo potrebe po posojilih in na osnovi prijav določimo prednostno listo prosilcev za posojila, namenjena zasebni gradnji. Lani je bila zgorajna meja za posameznika 70.000 dinarjev, letos pa smo jo dvignili na 150.000.»

Vse le ni tako gladko. Slišali smo, da pridejo seveda najprej na vrsto tisti brez strehe nad glavo. Povedali smo že, da so zanje uspešno poskrbeli — zmanjkalo pa je denarja za vrsto drugih, ki streho res imajo, je pa vse prej kot primerna.

»Letos računamo, da bomo stanovanjski sklad napolnili z 250.000 dinarji in s tem pač krpali največje luknje. Za novogradnjo so torej možnosti res omejene, slišali pa ste že, kako se ljudje v Bohinju lažje znajdejo kot denimo v Ljubljani.« Popražali smo še, kako je z nadzorom namenske porabe posojil za zasebne gradnje. Vemo namreč, da

ko imajo eni sob na pretek, tudi za oddajanje, se drugod stiskajo. In mladi zapuščajo Bohinj tudi zato, ker nimajo stanovanj!«

Za snemanje filma ni bilo treba kulisa

Kako pride do stanovanja rudar? O tem je stekel pogovor z vodjem oddelka za družbeni standard sozda Mirkom Pirnauerjem, rudarjem kopačem in predsednikom odbora za družbeni standard v premogovniku Trbovlje Otmarjem Centrihom, nadzornikom v premogovniku Trbovlje Edvardom Berglezom in vodjem delovne skupnosti tehnično strokovnih opravil Brankom Lukšičem. Povedali so, da združujejo lastna sredstva s sredstvi interesne skupnosti elektroindustrije. Osnovni problem je v tem, da cene stanovanj skokovito rastejo in zato lahko kupijo manj stanovanj, kot so predvideli. »Leta 1978 smo odšteli za kvadratni meter stanovanjske površine okoli 11.000 dinarjev, lani pa že 22.000 dinarjev,« je pojasnil Branko Lukšič. Položaj je še toliko bolj zapleten, ker za rudarski poklic ni dovolj velikega zanimanja, tudi zato ne, ker nimajo na voljo dovolj stanovanj. Teh bi potrebovali precej, saj dela v sozdu RIK-

delavci proti plačevanju soudeležbe ob vselitvi, saj je treba stanovanje tudi odpreti. Vemo pa, koliko to stane,« se je v pogovor vključil Edvard Berglez. »Zato smo centralnemu delavskemu svetu predlagali, naj odobri delavcem posojilo za plačevanje soudeležbe,« je pojasnil Mirko Pirnauer.

V Trbovljah imajo težave tudi zaradi precejšnje fluktuacije delavcev. »V Rudarskem šolskem centru je trenutno vpisan samo en dijak iz Zasavja,« je pribral Otmar Centrih. Že zdaj pa bi potrebovali okoli sto rudarjev. Ko se bo letos upokojilo še 60 do 80 rudarjev, bo pomankanje delavcev še večje. »Zato v sozdu niti pomisliti ne upamo, kaj bo, če bo sprejet predlog o podaljšanem beneficiranem stažu rudarjev,« je potožil Branko Lukšič.

— Ali se kdo odloča za individualno stanovanjsko gradnjo? smo povprašali Otmarja Centriha. »Seveda se nekateri odločajo za tako gradnjo. Lani in predlani je bilo v premogovniku Trbovlje 21 kandidatov in to kljub temu, da je vsak dobil le okoli 50.000 dinarjev posojila! Kljub medsebojni pomoči gradnje zato še nihče ni končal.«

Prilagodili:
Ivo Kuljaj
Janez Sever
Ciril Brajer
Emil Lah

Pred nami so odločilni volilni dnevi in tedni

Težišče delegatskih volitev je v tozdih in KS

Začele so se temeljne delegatske konference, na katerih se morajo delavci in občani v približno 1200 krajevnih skupnostih in 7000 temeljnih organizacijah združenega dela in drugih samoupravnih delovnih skupnosti v Sloveniji dogovoriti o ljudeh, ki bodo na volilnih seznamih kot kandidati za vse delegatske in družbene dolžnosti. V volilnem pravilniku so natančno določene naloge temeljnih kandidacijskih konferenc, zapisano je, kdo jih sestavlja, kdo sklicuje in kako morajo potekati. Kar zadeva temeljno kandidacijsko konferenco v tozdu, je zanjo dogovoren izvršni odbor osnovne organizacije zveze sindikatov, v krajevni skupnosti pa predsedstvo krajevnih konferenc SZDL, kajti obe družbenopolitični organizaciji sta nosilki predvolilnih postopkov od temeljnih samoupravnih skupnosti do federacije.

Kako so sestavljene temeljne kandidacijske konference

Volilni pravilnik določa sestavo teh konferenc, ki je odvisna od velikosti tozda ali krajevnih skupnosti. V manjših delovnih skupnostih so vanjo vključeni vsi zaposleni; v tozdih, kjer imajo več kot trideset zaposlenih in tudi delavski svet, sestavljajo to konferenco vsi delavci z vodstvi družbenopolitičnih organizacij in člani samoupravnih organov. V večjih tozdih, kjer so organizirane tudi samoupravne skupine ali sindi-

kalne skupine, le-te izvolijo svoje delegate za temeljne kandidacijske konference, ki se jih morajo udeležiti tudi člani delavskega sveta, izvršnega odbora sindikata in vodstva drugih družbenopolitičnih organizacij. Vsi ti sestavljajo temeljno kandidacijsko konferenco, ki mora za svoje nadaljnje delo najprej sprejeti poslovnik dela. V skladu s tem mora izvršni odbor sindikata podati poročilo osnovne organizacije o poteku politične aktivnosti v pripravah na volitve.

Republiški svet ZSS je zategadelj pravočasno sprejel usmeritve za delo osnovnih organizacij zveze sindikatov v pripravah na volitve. V najbolj kratkih obdobjih bi lahko dejali, da je od osnovnih organizacij zveze sindikatov zahteval, da temeljito analizirajo dosedanje delo delegacij in delegatov v skupščinah družbenopolitičnih in samoupravnih interesnih skupnosti, »zberejo pluse in minuse« in na tej osnovi oblikujejo tudi takšne programe svojega dela, ki bodo vpeti v delegatsko odločanje na vseh ravneh. Toda to je le en vidik, ki mora biti vključen v poročilo izvršnega odbora na temeljni kandidacijski konferenci. Glede na usmeritve in stališča skupne seje republiškega sveta ZSS in RK SZDL je potrebno v teh poročilih temeljito oceniti tudi dosedanja stabilizacijska prizadevanja v temeljnih organizacijah združenega dela, pota nadaljnega samoupravnega odločanja delavcev o pogojih in rezultatih svojega dela. Poročilo izvršnega odbora sindikata mora biti odraz realnih razmer in dogajanj v temeljnih

organizacijah združenega dela in v širši družbenopolitični skupnosti in hotenji delavcev — zbranih na sejah sindikalnih skupin in v samoupravnih organih — v nadaljnji graditvi samoupravljanja. V tem poročilu pa je potrebno temeljito oceniti tudi potek evidentiranja možnih kandidatov, kdo je koga predlagal, kdo so evidentirani in podobno. Po pravilniku je sestavni del poročila tudi seznam vseh predlaganih možnih kandidatov. Šele po razpravi o tem poročilu je bržkone moč opraviti tudi druge naloge, ki jih omenja pravilnik. Temeljne kandidacijske konference morajo določiti kandidatne liste za člane delegacij za občinske skupščine in skupščine občinskih samoupravnih interesnih skupnosti, obravnavati morajo predloge kandidatov za delegate družbenopolitičnega zbora občinske skupščine, predloge možnih kandidatov za vodilne in druge funkcije v občinski skupščini in v silih, evidentirane možne kandidate za organe republike in federacije ter svoja stališča pravočasno sporočiti odgovornim organom v občini. Dodajmo še, da ima temeljna kandidacijska konferenca možnost, da predlaga na novo izvoljeni delegaciji kandidate za delegate v zvezni zbor jugoslovanske skupščine, če izhajajo iz njihovega okolja, da o njih le-ta razpravlja in sprejme njihovo kandidaturu. Ob tem pa mora vsaka temeljna kandidacijska konferenca določiti tudi delegata za prvo sejo občinske kandidacijske konference.

V sindikatih smo v dosedanjih pripravah na volitve zmeraj poudarjali, da morajo te konference spregovoriti o vsakem kandidatu, ki je bil evidentiran za člana delegacije ali za pomembno družbeno funkcijo in v teh razpravah in odločitvah zagotoviti, da bodo pravi ljudje na pravih mestih, da bodo to takšni ljudje, ki bodo odgovorno opravljali svoje delegatske in druge dolžnosti.

Tudi druga faza ne sme mimo delavcev

Dogovorili smo se, da se bodo po opravljenih temeljnih kandidacijskih konferencah v vseh tozdih in krajevnih skupnostih sestale občinske kandidacijske konference. Za temeljne kandidacijske konference je določeno, da morajo biti opravljene do 10. februarja, prve občinske kandidacijske konference pa med 15. in 22. februarjem. Gre kajpak za logično nadaljevanje volilnega postopka, kjer morajo sprejeti predloge kandidatov za opravljanje vodilnih funkcij v občinski skupščini in v skupščinah sisov ter določiti kandidata za predsednika občinskega izvršnega sveta.

Če so priprave v temeljnih kandidacijskih konferencah potekale po dogovorjenem redu, če so se delegati dogovorili za vse kandidate, potem na tej seji ne bi smelo biti zapletov. Bržkone ima prav zato od vseh volilnih priprav tudi tolikšen pomen prav delo temeljnih kandidacijskih konferenc.

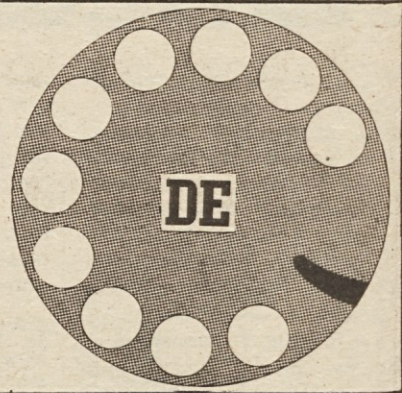
Volitve so že razpisane. Splošne volitve bodo 11. in 14. marca letos. V četrtek, 11. bodo to svojo dolžnost opravili delavci v temeljnih organizacijah združenega dela, ki bodo izvolili svoje delegate v zboru združenega dela skupščin družbenopolitičnih in samoupravnih interesnih

skupnosti, v nedeljo, 14. marca pa bodo volitve v krajevnih skupnostih za zbor krajevnih skupnosti v skupščinah občin in skupščine sisov. Pravzaprav bo s tem zaključen šele prvi krog volitev. Takoj za tem se morajo pričeti priprave za prva zasedanja občinskih, mestnih in obalne skupščine, torej se morajo sestati delegacije in konference delegacij, kjer bodo oblikovali tudi predloge kandidatov za delegate zveznega zbora skupščine SFRJ ter določili delegata za drugo sejo občinske kandidacijske konference. Te morajo biti opravljene med 20. in 22. marcem. Na njih bodo delegati sprejeli poročila volilnih komisij in koordinacijskih odborov za kadrovska vprašanja predsedstev občinskih konferenc SZDL o opravljenih kandidacijskih aktivnostih med obema kandidacijskima konferenca in če bo potrebno, bodo obravnavale tudi morebitne nove predloge možnih kandidatov. Poleg tega pa bodo obravnavale tudi vse predloge možnih kandidatov za republiško in zvezno raven ter določile enoten seznam kandidatov za delegate zveznega zbora z območja občine.

Po določilih rokovnika bodo prve seje občinskih skupščin do 14. aprila. Konstituirale se bodo, vendar ne smemo pozabiti, da bodo delegati na teh prvih sejah občinskih skupščin volili predsednika in člane predsedstva SRS in delegate zveznega zbora jugoslovanske skupščine. Določili bodo tudi skupino delegatov za zbor občin slovenske skupščine ter izvolili izvršni svet. V zboru združenega dela bodo določili delegata ali skupino delegatov za zbor združenega dela slovenske skupščine, medtem ko bodo delegati vsakega družbenopolitičnega zbora občinske skupščine izvolili 50 delegatov v družbenopolitični zbor republiške skupščine.

Na prvih sejah zborov slovenske skupščine, ki bodo predvidoma 7. maja, bodo po konstituiranju delegati izvolili delegacije v zbor republik in pokrajin in razglasili rezultate volitev predsedstva SRS. To je zaključni del volitev, vendar morajo prav na teh sejah najvišji republiški organi RK SZDL in ZSS podati oceno volitev delegatskih skupščin, s čimer bomo sklenili tretje delegatske volitve.

Marjan Horvat

Kličemo
TRBOVLJE
821-092

Na zvezi je
Janez Holesšek
sekretar
OS ZSS
Trbovlje

— Tovariš sekretar, tudi v vaši občini prehajajo priprave na 3. konferenco o socialni politiki in varnosti delavcev v zaključno fazo. Kako ocenjujete dosedanja poteka razprav?

»Ugotavljamo, da so priprave na 3. konferenco uspele, saj so se osnovne organizacije sindikata vključile vanje s poglobljeno obravnavo številnih vprašanj. Samo za primer: v REK Trbovlje so imeli štiri tematska posvetovanja o socialni varnosti rudarjev. V priprave so se vključile tudi krajevne skupnosti, občinske interesne skupnosti itd. V razpravah pa so sodelovali tudi člani republiških sindikatov.«

— Morda so v široki javni razpravi katera vprašanja izraziteje prišla v ospredje?

»Eno od vprašanj, ki smo se ga lotili »po dolgem in počez«, je bilo otroško varstvo. In to kljub temu, da je vanj vključenih že sedaj okoli 47 odstotkov vseh otrok. Prizadevanja samoupravne stanovanjske skupnosti oziroma uporabnikov so usmerjena v zagotavljanje varstva tudi v stanovanjskih soseskah. Izstopal je tudi predlog o podaljšanem porodniškem dopustu za nekatere delavke. Omenim naj še vprašanje minimalnih življenjskih standardov: ugotavljamo, da precej delavcev, ki žive v samskem domu, ni vključeno v družbeno življenje v krajevni skupnosti. To je naloga, ki jo bomo morali začeti uresničevati še bolj načrtno in zavzeto!«

— Kaj pa priprave na obravnavo zaključnih računov — so se že začele?

»Ta aktivnost je stekla skupaj s pripravo na občne zборе. Že na prvi pogled je videti, da so razprave vse bolj kakovostne, zlasti v vsebinskem pogledu. Tudi gradiva so napisana bolj razumljivo kot pred leti.«

— Lahko rečete še besedo ali dve o novoletnih pogovorih z delavci na začasnem delu v tujini?

»Zanimanje za te pogovore med zdomci v zadnjih letih upada. Moram reči, da je bila udeležba zadnja leta dokaj pičila — novoletnih srečanj se je udeleževalo le kakih 5—6 delavcev. Zato letos pripravili in izvedbi teh pogovorov nismo namenili posebne pozornosti.«

E.L.

Predlagamo

Zanimivo bi bilo, če bi v vaši organizaciji združenega dela izvedli anketno med delavci o tem, kako in koliko poznajo delo sindikalne organizacije in njenega izvršnega odbora. Po podatkih Raziskovalnega centra za samoupravljanje pri RS ZSS — podatki so iz lanske raziskovalne naloge tega centra — le 32 odstotkov delavcev v neposredni proizvodnji pozna delo sindikalne organizacije, med delavci, ki jih štejemo za strokovno usposobljene, je ta odstotek 59, in med delavci, ki se usposablajo za družbenopolitično aktivnost, je ta odstotek mnogo višji kot med tistimi, ki za to aktivnost niso spodbujeni.

Podatki, ki smo jih navedli, so zanimivi in po svoje govore o premajhni odmevnosti dela sindikalne organizacije med članstvom. Bržkone je več razlogov za to, da delavci ne poznajo dovolj dela sindikalne organizacije. Prav gotovo je med najpomembnejšimi ta, da so še zlasti sindikalna vodstva preveč zaprta sama vase, premalo soočajo svoja stališča, ki jih oblikujejo ob posameznih dogodkih ali rešitvah v organizaciji združenega dela z delavci, ne znajo pritegniti k delu večine delavcev ali pa se morebiti še zmeraj ukvarjajo le z manj pomembnimi nalogami, ki si sicer sodijo v okvir dela sindikata. Če je sindikalna organizacija le nosilec javne razprave o posameznih samoupravnih aktih, o periodičnih in zaključnih računih in drugem, če se izvršni odbor na takšno razpravo prej temeljito ne pripravi in poleg ne zna spodbuditi delavcev za to, da povedo svoje mnenje o teh vprašanjih in če nenazadnje tudi delavec ne dobi ustreznega odgovora na svoje vprašanje, ki ga je postavil na zboru delavcev, kajpak veljava in pomen sindikata nista taka, kot bi morala biti. Sindikat mora biti orodje in orožje delavcev za poglobljanje samoupravljanja ter razširjati zaščitno funkcijo, kot je zapisal Edward Kardelj, »na celoten kompleks neodtujljivih ekonomskih, socialnih, demokratičnih in drugih pravic delavcev, ki se ne nanašajo samo na delo oziroma na enostavno reprodukcijo, ampak tudi na celotno družbeno reprodukcijo in celoten položaj človeka v družbi«.

V letošnjem kongresnem letu bi morali tem vprašanjem nameniti več skrbi, temeljitjeje analizirati svoje delo in ugotoviti vse vzroke za ne ravno najboljše delo naše sindikalne organizacije. Zato ponujamo naslednji dnevni red prve seje izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata:

DNEVNI RED

1. Koliko je delo naše osnovne organizacije sindikata odraz potreb in hotenj delavcev?

Člani izvršnega odbora bi morali pred to sejo najprej dobiti mnenja delavcev v sindikalnih skupinah, prisluhniti mnenjem in predlogom delavcev za učinkovitejše delo sindikata in poleg na seji izvršnega odbora kritično in samokritično analizirati ta mnenja in delo sindikalne organizacije.

RO sindikata gradbenih delavcev

Zaupajmo lastnim rokam

Na seji republiškega odbora sindikata delavcev gradbeništva, ki jo je vodil predsednik Željko Humar, so gradbeni delavci ugotovili, da se sindikalne organizacije — tudi na republiški ravni — lotevajo reševanja vsakodnevnih problemov in stisk delavcev še vedno bolj značilnih izhodišč kot pa s konkretnimi pristopi. Da je to res, dokazuje tudi gradivo za 3. konferenco ZS Slovenije, v katerem kar mrgoli fraz »zavzemali se bomo« itd... Ob branju teh delavcev že vnaprej ve, da se ne bo nič spremenilo. Zato so poudarili, da mora biti vloga sindikata v prihodnje naravnana predvsem v zaščito samoupravnih in delavskih pravic, ne pa v »podjetniški« način obravnavanja in reševanja perečih problemov. Le-teh pa ni malo: tako npr. v krajevnih skupnostih ne navezujejo stikov z delavci v samskih domovih, ki so prepuščeni sami sebi; bolniški stalež med gradbenimi delavci je prepogost (13 odstotkov); gradbene organizacije vse preveč na »soliščen način« urejujejo vpraša-

nja kakovostne prehrane med delom, zdravstvene zaščite in ustreznih delovnih razmer, ki se zaradi pomanjkanja posluha za skupno razreševanje teh problemov ponekod celo slabšajo; zaupanja v mlade delavce, ki prihajajo iz šol, je še vedno premalo; delitev dohodka med tozdi in delovno skupnostjo skupnih služb je neustrezno; v nekaterih gradbenih organizacijah še ni rešeno vprašanje terenskega dodatka; marsikje grede mimo prave solidarnosti in nudijo socialno pomoč tudi tistim, ki je ne potrebujejo. Zato so npr. gradbeni delavci iz Celja predlagali, naj predvsem in edino delo oblikuje socialno politiko.

Precej problemov se je nako-pičilo tudi pri vključevanju slovenskih gradbenikov v mednarodno delo. Še vedno je premalo dohodkovnega povezo-vanja med gradbenimi organizacijami, ki same zase niso sposobne prevzemati zelo zahtevnih in obsežnih projektov v tujini; konkurenčno sposobnost grad-

benih organizacij zmanjšujejo tudi plotovi med tozdi, ki so posledica ozkega gledanja na širše razvojne potrebe; delavci v detajlnih obratih so pogosto različno plačani za isto delo itd.

Razprava je izzvenela v enotno spoznanje, da se morajo tudi gradbeni delavci obrniti k lastnim slabostim, ki jih ni malo. To je še posebej pomembno pri izvajanju investicijskih in drugih del v tujini, ki so na obeh tuje, ostre konkurence. Ne nazadnje imamo še možnost, da utrdimo naš ugled v svetu, ki ga uživamo kot neuvrščena država, v kateri je najvišja vrednota človek, pa tudi pošteno in prizadevno delo.

Piko na i je postavil eden od razpravljalcev, ki je dejal, da se naštetih in drugih problemov ne da rešiti samo načelno, s čimer so se ostali strinjali. Če gradbeni delavci ne bodo izdelali jasnih programov in odpirali perspektivo tej dejavnosti z lastnimi rokami in znanjem, se bo samoupraven in družbenoekonomski položaj gradbenega delavca še slabšal.

Tega pa sindikat v nobenem primeru ne sme dopustiti.

Emil Lah

Med dvema ognjema

Sodeč po ugotovitvi z nedavne seje republiškega družbenega sveta za gospodarski razvoj in ekonomsko politiko, češ da gradivo za 3. konferenco ZSS o socialni politiki in varnosti delavcev premalo upošteva naš trenutni aktualni družbeno gospodarski položaj, bi lahko rekli, da so se sindikati znašli v igri med dvema ognjema. Na eni strani nanje s svojo gospodarsko logiko in zahtevami pritiskajo gospodarstveniki, na drugi pa delavci, ki se nikakor ne morejo sprijazniti s padanjem njihove realne življenjske ravni, kar je v mnogih primerih že pripeljalo celo do socialne ogroženosti. Nič kaj prijeten položaj torej, iz katerega se morajo sindikati »izviti« z odločno, pa vendar pametno akcijo. Zdi se, da bo prva priložnost za to že 5. in 6. februarja, prav na 3. konferenci.

Kajpak ne gre za manevriranje. To še zdaleč ni potrebno, kajti sindikati so zastavili dokaj načelno politiko že takoj, ko so se odločili za sklic 3. konference. In ta ves čas temelji na tesni odvisnosti socialnih pravic od ustvarjenega dohodka. To pričajo mnoga stališča, ki so se v javni razpravi pred 3. konferenco že izoblikovala in ki bodo na konferenci sami tudi nedvoumno izpričana.

Ce je kdo sprejel odločno stališče, da v tem trenutku spričo znanega gospodarskega položaja ne gre širiti socialnih pravic, potem so to nedvomno bili sindikati. Ta načelnost se odraža domala na vsakem koraku. Spomnimo se denimo dilem okoli tako imenovanega predčasne upokojevanja. Medtem ko se o tem maksidno od pristojnih tovarišev javno nikakor noče opredeljevati, ampak se zadovoljuje z odgovorom, da bo »potrebno pretehtati vse možnosti«, so se sindikati tudi o tem problemu že takoj po prvih resnejših razpravah jasno postavili na svoje noge. Ob tem se zdi, da najrazličnejše kritike pozabljajo, da so sindikati samo eden od odgovornih dejavnikov pri oblikovanju in izvajanju socialne politike.

Sindikati se za predčasno upokojevanje ne zavzema in takšno stališče podkrepiti z argumenti, ki jim ni moč oporekati. Če bi tako ravnali tudi drugi dejavniki pa tudi sredstva javnega obveščanja, ki bi o sindikalnih zadržkih glede predčasne upokojevanja izrčno seznanila javnost, bi bržda zdaj pred sprejetjem zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ne bili na razpotju: predčasno upokojevanje da ali ne? Zdi se, da je ta dilema prav zategadelj, ker ljudje niso docela seznanjeni s tem, kaj predčasno upokojevanje pomeni tako v ekonomskem kot tudi socialnem pogledu. Roko na srec: sindikati so tu dobro in dosledno opravili svoje delo in nikakor ne bi mogli reči, da premalo upoštevajo aktualni gospodarski položaj.

Zdi se, da so večje težave pri uresničevanju kot pa pri sprejemanju načelnih stališč. Prav tu bodo morali sindikati zašiliti ost, kot so menili člani odbora skupščine zdravstvene skupnosti Slovenije. Poudarili so, da bi se sindikat moral zavzeti predvsem za doslednejše uresničevanje že sprejetih zakonov in sporazumov na področju zdravstva. Žal se tudi pri tem razmišljanju ne moremo otrestiti občutkov, da je zdravstvena skupščina bolj mislila na sindikat kot forum in manj nase kot na enega izmed pomembnih dejavnikov pri uveljavljanju delavcev kot nosilcev socialne politike in zagotavljanja lastne socialne varnosti. Ne nazadnje so tudi ljudje v skupščini zdravstvene skupnosti člani sindikata...

Ivo Kuljaj

Novinarska konferenca RS ZSS pred 3. konferenco ZSS

Bogata bera iz javne razprave

Predsednik slovenskih sindikatov Vinko Hafner se je to sredo pogovarjal z novinarji časopisnih in radijskih hiš o dosedanjih pripravah na 3. konferenco ZSS, ki je namenjena vlogi in nalogam sindikata pri uveljavljanju delavcev kot nosilcev socialne politike in socialne varnosti. Predsednik Vinko Hafner in njegovi sodelavci so novinarjem spregovorili o posameznih tematskih sklopih vprašanj, ki jih bo obravnavala konferenca in ki jih vsebuje tudi zaključni dokument. »Sindikati je le eden od dejavnikov, ki so odgovorni za oblikovanje in izvajanje socialne politike in socialne varnosti, ki pa sam nič ne zagotavlja ali daje,« kot je dejal Vinko Hafner, »temveč mobilizira delavce, jih osvešča, da postanejo sami nosilci tega področja družbene in politične aktivnosti.« V razpravi je bilo večkrat poudarjeno, da so priprave na konferenco potekale v dokaj neugodnih gospodarskih razmerah, v času pritiskov za širitev socialnih pravic po eni strani in po drugi strani nasprotnega učinkovanja gospodarstva in materialnih možnosti. Ta čas prav gotovo ne bo mogoče širiti socialnih pravic, kajti osnova za to je večji realni dohodek, torej boljše gospodarjenje z družbenimi sredstvi, boljše in učinkovitejša organizacija

delo ob doslednem upoštevanju delitev po delu in rezultatih dela. Predsednik RS ZSS in njegovi sodelavci so posebej analizirali posamezna tematska področja in tudi odgovarjali na vprašanja novinarjev. Pri tem so poudarili, da je javna razprava o sta-

liških in usmeritvah, ki naj bi jih sprejela konferenca, dala bogato bero pobud za boljše oblikovanje posameznih stališč in usmeritev, ki jih bo treba vnesti v zaključni dokument konference.

M. H.

Ob rob seji republiškega odbora sindikata delavcev gostinstva in turizma Slovenije

Poslovanje »maček v žaklju«

Člani republiškega odbora sindikata delavcev gostinstva in turizma Slovenije so te dni ocenili priprave na 3. konferenco ZSS, obenem pa so analizirali rezultate gospodarjenja v lanskih prvih devetih mesecih.

Razpravljalci so med drugimi problemi izpostavili vprašanje družbene prehrane. V organizacijah združenega dela beležijo sindikati sicer spodbudne rezultate pri organiziranju toplega obroka med delom, vendar ob tem ugotavljajo, da s prehrano naših delovnih ljudi v širšem smislu še zdaleč ni vse v redu. Mnogi ljudje zelo zgodaj vstajajo in prihajajo na delo brez zajtrka. Topli obrok v tovarni oziroma na delovnem mestu jim predstavlja kosilo, kar poudarjajo sindikati, z zdravstvenega vidika še zdaleč ni v redu. Produktivnost po »močni topli malici« je manjša, pa tudi število nesreč je večje. Skratka, obrok na delovnem mestu, ki naj bi predstavljal le malico med sicer rednimi dnevnimi obroki hrane, je za mnoge delavce zajtrk, malica in hkrati tudi kosilo. Komentar ob tem je razumljivo odveč.

Zato se sindikati zavzemajo, da v prihodnje ne bi skrbeli toliko le za prehrano med delovnim časom, temveč da bi posvetili več skrbi celotni družbeni prehrani, ki jo moramo organizirati na družbeno dogovorjenih zasnovah razvoja v občini. Vprašanje je pomembno tako z zdravstvenega kot tudi ekonomskega vidika, zato bi mu morali odmeriti poseben družbeni status. Zaradi visokega števila zaposlenih žensk bo potrebno razmišljati tudi o večji izbiri in kvalitetnejši pripravljeni hrani. Za pripravljane klasičnih obrokov, včasih so naše babice pristavile za kosilo na rob štedilnika lonce že zgodaj dopoldan, je namreč časa vse manj oziroma ga v mnogih primerih sploh ni več.

Na omenjeni seji je bil govor tudi o predlogu, da v prihodnje ne bi več »tako navsezgodaj« skrbeli za suha grla številnih prijateljev alkohola oziroma pijač, ki diše po vinu ali žganju. Razumljivo: učinek alkohola, še posebno na prazen želodec, ni v prid volji do dela in višji produktivnosti, da drugega sploh ne omenjamo. Vendar, so menili razpravljalci, ne bi imelo pravega smisla točenje alkoholnih pijač z enourno ali daljšo »zamudo«, češ da si vsakdo, ki mu sla po pijači ne da miru, lahko pomaga s stekleničkami in steklenicami, ki jih je v vsaki trgovini dovolj. Morda pa bi veljalo spregovoriti o prodaji alkohola navsezgodaj tudi s trgovci? Sicer pa so izkušnje boja proti alkoholizmu v svetu različne in vsaj nekatere bi kazalo posnemati tudi pri nas.

Pa ocena gospodarjenja na področju gostinstva in turizma v lanskih prvih devetih mesecih? Če pustimo vnmara, da se je minulo leto sončilo in kopalo pri nas nekoliko manj domačih in za 6 odstotkov več tujih gostov v primerjavi z letom 1980, se moramo zamisliti predvsem nad podatkom, da večji obseg dela ni rodil željenih sadov, boljših gospodarskih rezultatov. Rešitve »od danes na jutri«, pogoji poslovanja, ki so pogosto »maček v žaklju« in pa hude obdavitve so opravili svoje. Akumulacija v gostinstvu in turizmu je vse manjša, osebni dohodki v tej panogi pa so takšni, da vse več ljudi, posebno mladih, beži v poklice, ki zagotavljajo izdatnejši kos kruha.

Očitno je resnica, da prinašata gostinstvo in turizem najčistejše devize, še vedno brez pravega haska. Celo v teh hudih časih.

Andrej Ulaga

»Delavci v slovenskem gospodarstvu '81«

Delavci o razlikah v življenjskem standardu

Na današnji stopnji razvoja produkcijskih sil, ko moramo še stimulirati produktivnost oziroma razvoj produkcijskih sil z različnimi materialnimi spodbudami, so razlike v življenjskem standardu med ljudmi pri nas neogibne. Toda ali so obstoječe razlike za socialistično družbo ustrezne, ali so rezultat uresničevanja načela delitve po delu in ali so te razlike samo posledica razlik med ljudmi v osebni standardu?

V anketi smo poskušali ugotoviti osebno mnenje delavcev o spreminjanju razlik v življenjskem standardu med ljudmi. Na vprašanje o današnjih razlikah v življenjskem standardu ljudi pri nas v primerjavi z razlikami med njimi pred petimi leti je dve tretjini delavcev (v celotnem gospodarstvu 66,5 %, v industriji in rudarstvu 68 %) odgovorilo, da se razlike v življenjskem standardu povečujejo. Če primerjamo te ugotovitve s podatki, dobljenimi z anketami, ki jih je Raziskovalni center opravil v preteklosti, vidimo, da je tudi takrat večina delavcev zaposlenih v industriji in rudarstvu (z izjemo 1973. leta, ko so se izvajali programi za odpravo pretiranih socialnih razlik) ocenjevala, da se razlike v življenjskem standardu večajo (1971. leta 75 %, 1972. leta 65 %, 1973. leta 51 %).

Rezultati zadnje ankete se približujejo podatkom iz leta 1972. Lani je 11 % delavcev (v industriji in rudarstvu 9 %) ocenilo, da se razlike med ljudmi zmanjšujejo (1972. leta jih je bilo 9 % takega mnenja v industriji), medtem ko jih 17 % meni (v industriji in rudarstvu 16 %), da so razlike približno enake (1972. leta pa 20 % zaposlenih v industriji in rudarstvu).

Med izobrazbo anketiranih delavcev in njihovo oceno o naraščanju oziroma zmanjševanju teh razlik se pokaže statistično značilna odvisnost. Tako je med delavci z nižjo izobrazbo relativno mnogo več delavcev, ki ocenjujejo, da se razlike med ljudmi večajo (z osnovno šolo ali manj 72 %, s strokovno šolo 70 %), kot pa med tistimi z višjo izobrazbo (s srednjo šolsko izobrazbo 58 %, z višjo in visokošolsko izobrazbo pa 47 %). Prav tako delavci z nižjo strokovno izobrazbo v relativno manjšem številu ocenjujejo, da se razlike med ljudmi zmanjšujejo (z osnovno šolo ali manj 7 %, s strokovno šolo 10 %) kot pa delavci z višjo izobrazbo (s srednjošolsko izobrazbo 16 %, z višjo in visokošolsko izobrazbo pa 23 %).

Inflacija bolj prizadene delavce z nizkimi dohodki kot pa tiste z visokimi zaradi tega, ker je pri nizkem standardu zadovoljevanje človekovih življenjskih potreb na nizki stopnji in je presežek njihovega dohodka nad osnovnimi življenjskimi potrebami majhen. S tem je manevrski prostor za odrekanje pri porabi mnogo manjši kot pri višjih dohodkovnih ali premoženjskih kategorijah ali pa ga sploh ni. Zato se negativne posledice inflacije (ob dosledni restriktivni stabilizacijski politiki razporejanja ustvarjenega oziroma pridobljenega dohodka) relativno najbolj prenašajo na kategorije delavcev z najnižjimi osebnimi prejemki iz rednega delovnega razmerja. To vpliva na osebno oceno delavcev o povečanju razlik življenjskega standarda med ljudmi.

Rezultati mnenjskih raziskav leta 1971, 1972 in 1973, ko je večina vprašanih delavcev ocenjevala, da se razlike večajo in so prevelike (kljub takratnemu povečevanju realnih osebnih dohodkov zaposlenih v industriji z izjemo 1973. leta) in v lanski anketi, ko je ponovno izražena dokaj enotna ocena o naraščanju teh razlik (toda v drugačnih razmerah precejšnjega zmanjševanja realnih osebnih dohodkov), zahtevajo, da se ob teh odgovorih zamislimo. Te razlike se namreč, kljub mnenju večine delavcev, da se morajo zmanjševati, ker so nepravilne, saj ne izhajajo iz delitve po delu, po oceni večine delavcev še nadalje povečujejo.

Ferdo Dornik

Letos že 14. srečanje samoupravljalcev »Rdeči prapor« v Kragujevcu

Vrednotenje ustvarjalnega dela

V počastitev zmage na volitvah v občinsko upravo 15. in 16. februarja 1876, ko so delavci Kragujevca izobesili in po ulicah nosili rdeče zastave, so delovni ljudje in občani Kragujevca leta 1969 pripravili prvo srečanje samoupravljalcev »Rdeči prapor«, kot simbol nadaljevanja samoupravne usmerjenosti delavcev tistega časa.

Tako bo letos ob 106-letnici te manifestacije že 14. srečanje samoupravljalcev. Delegati iz vseh republik in pokrajin Jugoslavije bodo na srečanju obravnavali vprašanja, ki zadevajo družbeno in materialno vrednotenje proizvodnega in ustvarjalnega dela. Delo na srečanju bo potekalo v treh komisijah, in sicer:

1. komisija: Družbenoekonomske možnosti za izboljšanje materialnega vrednotenja proizvodnega in ustvarjalnega dela
2. komisija: Materialno vrednotenje proizvodnega in ustvarjalnega dela
3. komisija: Družbeno uveljavitev proizvodnega in ustvarjalnega dela.

S pripravami na srečanje smo v Sloveniji začeli že oktobra in z njimi nadaljevali v novembru in decembru

lani. Na predlog odbora za priprave v SR Sloveniji, ki ga vodi podpredsednik republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije Martin Mlinar, so sporočila za srečanje pripravili:

— Sava Kranj: Materialno vrednotenje proizvodnega in kreativnega dela,

— Republiški odbor sindikata delavcev obrti Slovenije: Oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke na področju samostojnega in osebne dela v SR Sloveniji,

— Republiški odbor sindikata delavcev tekstilne in usnjarsko-predelovalne industrije Slovenije: Vrednotenje proizvodnega dela v tekstilni in usnjarsko-predelovalni industriji Slovenije,

— Osnovno zdravstvo Gorenjske, Kranj: Nagrajevanje zdravstvenega delavca,

— Soško gozdno gospodarstvo Tolmin: Nagrajevanje po delu in rezultatih dela s posebnim poudarkom na vrednotenju del v težjih delovnih razmerah in nagrajevanje združenih kmetov,

— Center za samoupravno sporazumevanje o delitvi dohodka in osebnih dohodkov pri republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije:

Oblikovanje osnov in izhodišč za enotnejše vrednotenje zahtevnosti del in nalog,

— Gospodarska zbornica Slovenije: Strokovne podlage za ugotavljanje zahtevnosti in uspešnosti dela poslovnih organov.

Delegati bodo o problematiki razpravljali tudi v ustreznih komisijah na srečanju.

V delu komisij bodo sodelovali tudi delegati drugih slovenskih organizacij združenega dela in govorili o izkušnjah pri vrednotenju proizvodnega dela v Emoni Ljubljana, o družbeno-ekonomskih možnostih za izboljšanje materialnega vrednotenja proizvodnega in ustvarjalnega dela v SIP Šempeter, o izkušnjah in razmišljanjih o inovacijski dejavnosti v Gorenje TGO, Titovo Velenje, o nagrajevanju po delu v Revirskem energetskem kombinatu »Edvard Kardelj« Zasavje Trbovlje in o vrednotenju dela gradbenih delavcev v SGP Grosuplje in drugi.

IZ SR Slovenije se bo srečanja udeležilo skupno 42 delegatov, kar je 40 odstotkov manj kot je bilo predvideno z razdelilnikom.

Vinko Erste

Pomenek s Slavko Bogovič,
letošnja dobitnica zlatega znaka ZSS

Vedno je mislila na ljudi

Slavka Bogovič je letošnja dobitnica zlatega znaka ZSS, najvišjega slovenskega sindikalnega priznanja. Obiskal sem jo doma v Gotni vasi pri Novem mestu. Slavka se je namreč lansko jesen že upokojila. Prej je 28 let nepretrgoma delala v Novoteksu.

Zlati znak je torej prišel za njo, kot je dejala. Zdi se, da ji zato še več pomeni.

Pogovor sva začela kar pri delovni dobi. Takole pravi: »Tisti, ki pravi, da je 35 let dela pravnja delovna doba ali celo premajhna, kot sem zadnjič nekje slišala, ni nikoli delal. Mislim seveda na povojno generacijo žensk, ki je marsikaj prestala. Garale smo noč in dan. Poleg rednega dela smo delale tudi udarniško. Otroških vrtecev nismo poznali. Sobote so bile delovne. Če ti je zbolel otrok, nisi mogel ostati doma. Takšnih »bolniških« nismo poznali.

Slavka, ki je 28 let delala v tekstilni panogi, še prej pa 7 let na novomeškem sodišču, kajpak najbolj pozna razmere, v katerih delajo tekstilne delavke. Sama je sicer delala v pisarni, vendar je delavke za stroji zelo dobro poznala. Kako tudi ne, saj je bilo leta 1953 v Novoteksu vseh delavcev le okoli 350. Ko je odhajala v pokoj, se je ta številka vrtela okoli 2500. Na prste pa bi lahko prešteli tiste, s katerimi se je srečala takrat leta 1953 in ki so v tovarni ostale še po njeni upokojitvi.

»Za ves razvoj, ki smo ga doživeli po vojni, so tekstilne delavke plačale ogromen davek,« pripoveduje. »Koliko invalidov med njimi je terjal ta razvoj. Tiste, ki so v Novoteksu delale z menoj, so se skoraj vse upokojile invalidsko. Kako dobro se še spomnim, ko mi je včasih katera zaupala: 'Slavka, po pravici ti povem, da ne morem več delati.' In res ni mogla. Za takšne smo iskali nova, lažja delovna mesta. Ampak, teh je kmalu pošlo. Delavkam ni preostalo drugo, kot da so se invalidsko upokojevale. Pokojnine vseh teh mojih tovarišic so danes kajpak majhne. Tega si res niso zaslužile...«

Toda razmere se spreminjajo. Slavkin glas je na mah bolj veder, ko se spomni, da ves ta trud ni bil zaman. Z nasmeškom razmišlja: »Res smo doživeli velike spremembe. Mi smo morali delati tudi za razširitev tovarne. Zato smo se zavestno odpovedovali dobičku. Tako smo ravnali tudi, ko je šlo za gradnjo stanovanj. To je bilo ob tistem standardu, ki smo ga imeli tedaj, včasih zelo težko. Da je to nujno, si moral najprej prepričati samega sebe, potem pa še vse druge. Takrat smo bili komunisti res to, kar mora človek s takšnim prepričanjem biti. In ljudje so nas spoštovali... Vse to se nam je bogato obrestovalo. Iz majh-

nega obrata smo naredili tovarno, kot jo poznamo danes. Zgradili smo veliko stanovanj, lastnih hiš, vrtecev in drugih objektov družbenega standarda.

Lepo pa mi je pri srcu, ko vidim, da smo tudi za delovne razmere v tovarni veliko naredili. Mi nismo poznali klimatskih naprav, stalnega ogrevanja, toplih obrokov itd. Danes tekstilna delavka v Novoteksu vse to ima.«

Novoteks je bil pred leti v vrhu jugoslovanske tekstilne industrije. Potem je naglo padel, nato pa spet začel plezati na zeleno vejo. Danes je to tovarna, ki se ji spričo velikih vlaganj v tako imenovane kapitalno zahtevnejše programe v minulih letih ni bati za svojo jutrišnjo usodo. Slavka se teh časov takole spominja: »Res smo prišli v krizo, ampak od nas starih, ki smo bili vajeni še vse kaj hujšega, nihče takrat ni zapustil tovarne. To je bila za vse, ki so kot podgane prvi zbežali s potaplajoče se ladje, prava lekcijska. Od mladih se nam je takrat marsikdo čudil, verjame pa, da tudi marsikaj naučil. Tovarna namreč ni samo plača. Mi, ki smo jo gradili, vemo, da je še vse kaj drugega.«

Po drugi strani pa je tudi res, da danes tekstilni industriji pri nas ne cvetijo ravno rožice. O tem nam je Slavka takole povedala: »Res je, za tekstilno industrijo je danes zelo težko. Najbolj seveda za tiste, ki so proizvodnjo ves čas naslanjali zgolj na delavčeve roke in bolj malo mislili na sodobno strojno opremo. Za Novoteks sem prepričana, da se mu ni bati, četudi se ne bo več širil. To, da se ne bo širil, kajpak ne pomeni, da ne bi iz leta v leto tudi več ustvarjal. Novoteksova perspektiva je v kakovosti tako izdelkov kot tudi proizvodnje. Mislim, da ta tovarna razpolaga s takšnimi potenciali, ki mu lahko zagotovijo obstoj in razvoj tudi v teh težavnih časih.«

In tako Slavka še kar naprej »hiti«. Dasi upokojena, je v mislih še vedno s »svojo« tovarno. Razmišlja, kot da bo jutri spet odšla na delo. O sebi ob vsem tem niti ne utegne govoriti. Pa bi imela kaj povedati. Sodi namreč med tiste, ki sem od vojnih časov niso samo delali, temveč tudi razmišljali in s svojo aktivistično zagnanostjo vedno spodbujali krog okoli sebe. Bila je mladinska, partijska pa tudi sindikalna funkcionarka. Poleg tega je veliko delala tudi v samoupravnih organih. Ob vsem tem pa je bila vedno le človek iz množice. Takšno jo poznajo tudi njeni sodelavci in sodelavke, zato jo imajo radi. Več kot na dlani torej je, da je zlati znak prišel na pravi naslov.

Ivo Kuljaj

Rudnik živega srebra v Idriji je pred ponovnim odpiranjem

Rudarji se vračajo v staro jato

Rudnik živega srebra v Idriji bo, kot vse kaže, po štiriletnem premoru ponovno oživel že v letošnji pomladi. Delavski svet rudnika — v katerem so delegati tudi predstavniki republiške skupščine, skupščine občine Idrija, občinskega sveta ZSS, gospodarske zbornice in raziskovalne skupnosti Slovenije — bo o odpiranju rudnika sklepal predvidoma že v prihodnjem mesecu. Do takrat naj bi namreč izdelali vsa še manjkajoča strokovna poročila in programe, rudnik pa naj bi si zagotovil še dodatna naložbena sredstva.

Če se bo razširjeni delavski svet rudnika odločil, da začne v Idriji znova kopati in predelovati živosrebrno rudo, bodo s pripravljalnimi deli začeli takoj. V tem primeru bi rudnik dosegel polno proizvodno zmogljivost — 300 ton živega srebra na leto — v treh letih, v petih letih pa bi v celoti usposobili novo podzemno nahajališče. Ob polni proizvodni zmogljivosti bo v rudniku zaposlenih 400 delavcev, torej 210 več, kot je sedaj. Stroški zagona rudnika do polne zmogljivosti bodo po najnovejših cenah veljali okoli 700 milijonov dinarjev.

Vzroki zapiranja

Rudnik so, kot vemo, zaprli leta 1977 zaradi prevelikih stroškov proizvodnje (nizka vsebnost rude) ter izjemno velikega padca cen te kovine na svetovni borzi. Ker cena na borzah niha v ciklusu nekaj let, se je slovenska skupščina odločila, da v rudniku do nastanka ugodnih razmer prenehajo kopati in predelovati živosrebrno rudo, rudnik sam pa naj vzdržujejo, da bi ga kasneje po potrebi lahko čimprej usposobili. Hkrati je bil sklenjen družbeni dogovor o ukrepih za zagotavljanje socialne varnosti delavcev rudnika in za nadaljnji razvoj občine Idrija z veljavo do konca leta 1980. S tem dogovorom, ki so ga podpisniki — IS SRS, IS skupščine občine Idrija, ZSS, Gospodarska zbornica, banke, Sklad skupnih rezerv SRS in devet SIS — zglede izpolnili, so poskrbeli za zaposlitev »odvečnih« rudarjev in za nadomestilo dohodka, ki bi ga občini prinašal rudnik, oziroma za nadaljnji razvoj občine v težavnih okoliščinah, ko je izgubila najpomembnejšo delovno organizacijo. Hkrati so s posebnim dogovorom zagotovili sredstva za vzdrževanje rudnika in za nadaljnje raziskave, prav tako do konca leta 1980. Za vzdrževanje rudnika je bilo treba vsako leto zagotoviti po 70, za raziskave pa po 30 milijonov dinarjev.

Razmere se popravljajo

Lani so se razmere na svetovnem trgu močno spremenile — v prid ponovnemu odpiranju rudnika. Cena živega srebra, ki je vsa minula leta počasi rasla (od 95 dolarjev za jeklenko leta 1976), se je ustalila na približno 430 dolarjih za jeklenko (približno zato, ker cena še vedno malo niha okoli tega zneska). Medtem je tudi dolar v primerjavi z dinarjem postajal vse več vreden. Čeprav bo cena idrijskega živega srebra vplivala na ceno te kovine na svetovnih borzah (največje borze se že živo zanimajo za novice iz Idrije), izračun vendarle kaže, da se bo vnovično odpiranje rudnika izplačalo. To potrjuje tudi zanimanje domačih kupcev, ki kupujejo približno četrtino proizvodnje: po lanskem letu, ko si je rudnik »nabral« sredstva za tekoče vzdrževanje jame (prvotni vir iz družbenega dogovora je medtem

usahnil, novega sistemskega pa še ni bilo) s prodajo zadnjih zalog živega srebra, se je večina domačih porabnikov odločila, da bo vendarle sodelovala pri sofinanciranju ponovnega zagona rudnika. Najdražja je namreč surovina, ki je ni, na uvoz pa v sedanjih gospodarskih razmerah ni bilo moč računati. Ko je lani jeseni skupščina SRS ponovno poudarila, da rudnik obdrži status organizacije posebnega družbenega pomena in naj ga še naprej vzdržujejo, dokler ne nastopijo ugodne razmere za ponoven zagon, je s tem pravzaprav odprla zeleno luč za pripravo ustreznih dokumentov in projektov, tako tehnične kot finančne narave.

Sredstva skoraj zagotovljena

V rudniku so skupaj s strokovnjaki Rudarskega inštituta v

poreditvijo dohodka v zaključnih računih porabnikov... Tako ima kolektiv rudnika že zagotovljen skorajda tri četrtine vseh potrebnih sredstev.

Zanimivost: dnevni kop

Zanimiva podrobnost v načrtih je, da bodo začeli rudo kopati v dnevnem kopu, ker bodo tako najhitreje obnovili proizvodnjo živega srebra. V novi jami pa bodo pripravljala dela trajala 18 mesecev: šele po treh letih od začetka pripravljajlnih del bo letna proizvodnja v jami in na dnevnem kopu skupaj dosegla predvidenih 300 ton, kolikor naj bi po koncu leta dajal živega srebra na trg. Dnevni kop bo tako pospešil pridobivanje kovine, hkrati pa bo nekako v petih letih povsem izčrpan.

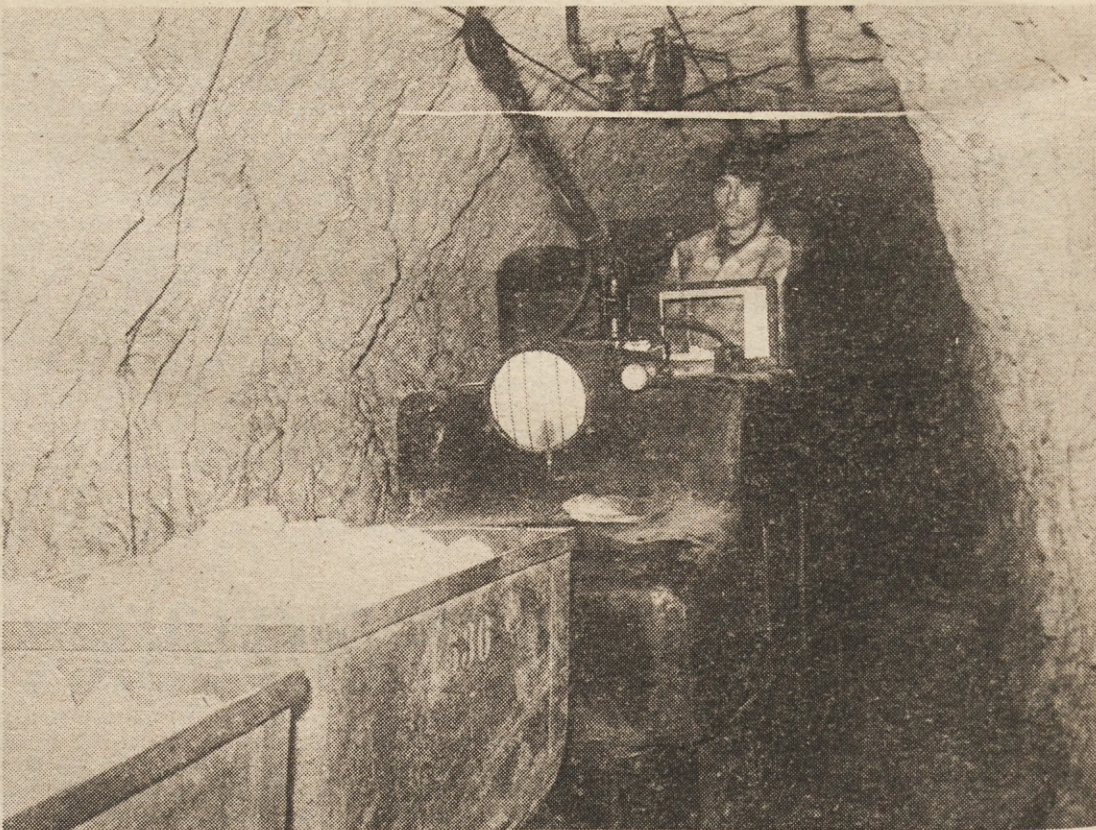
Bo pa dnevni kop povzročil nekaj težav: ker bo v neposredni bližini Idrije, bo treba storiti vse, da bi prebivalce zaščitili pred možnim onesnaževanjem okolja.

Živo srebro namreč v toplih dneh močno hlapi (samorodno), močno pa je še onesnaževanje vode, deloma tudi hrup. Zaradi tega bodo v dnevnem kopu izkoriščali rudo na zelo majhnih par-

»Mi pa bomo storili vse, da se to ne bo zgodilo,« nam je zatrtil Jakob Martini v.d. direktor Rudnika živega srebra. »To pomeni, da bomo kar najbolj zaščitili sleherni parcelo dnevnega kopa, poleg tega pa bomo kopali samo kakih 200 dni v letu. Ne bomo odkopavali v pretoplem vremenu (zaradi hlapljivosti samorodnega živega srebra), niti v deževnem (zaradi pronicanja onesnaževalcev v talnico), tudi ponoči ne (zaradi hrupa) in ne v vetrovnem vremenu.«

Rudarji se bodo vračali

Rudnik bo, kot smo zapisali, v treh letih od začetka del dosegel polno proizvodnjo — 300 ton živega srebra letno — ob 400 zaposlenih. Proizvodnja bo sicer manjša od tiste sploh najvišje, ki jo je kdaj rudnik dosegel (600 ton), toda tudi delavcev bo zaposlenih dosti manj (prej skoraj 900), tako da bo storilnost precej višja. Kljub temu pa bodo v rudniku v naslednjih letih — če ga bodo letos odprli — morali nanovo zaposliti še 210 delavcev, ob sedaj že zaposlenih 190 delavcih. Toda čeprav so nekdanji rudarji zaposleni v drugih idrijskih kolektivih, se v rudniku ne boje, da delavcev ne bi dobili dovolj. Njihove potrebe ne presegajo polovice normalnega »prirasta« delovne sile v tem obdobju v idrijski občini, poleg

Ljubljani, Inštituta Jožef Stefan ter Metalurškega inštituta začeli pripravljati program ponovnega zagona. Hkrati so začeli pripravljati tudi načrt financiranja.

Le-ta predvideva, da bi 49 odstotkov predvidenih stroškov (ki znesejo 700 milijonov dinarjev po cenah iz zadnjega decembra), zagotovili porabniki živega srebra, 5 odstotkov je že zagotovil rudnik sam, 30 odstotkov so obljubile banke, 16 odstotkov pa naj bi posodili dobavitelji opreme (prodaja opreme na kredit). Do sedaj so porabniki na osnovi sovlaganja že zagotovili približno 10 odstotkov vseh potrebnih sredstev, rudnik pa je pripravil tudi poseben samoupravni sporazum o soudeležbi na osnovi skupnega deviznega prihodka; podpisalo ga je že nekaj porabnikov, ki so tako zagotovili nadaljnjih 100 milijonov dinarjev. Spreostali porabniki pa se Rudnik še dogovarja; dogovori naj bi bili sklenjeni še pred raz-

celah (po 700 kvadratnih metrov), ki jih bodo po uporabi prekrili s plastično folijo in zasuli z zemljo ter takoj uredili zelenico. Skratka, zagotovljeno varstvo občanov pred možnim onesnaževanjem okolja bo pomembno vplivalo na pristanek občinske skupščine in odprtje dnevnega kopa. Takoj ko bo urejena vsa dokumentacija, bo le-ta javno razgrnjena pred občani in šele potem bo občinska skupščina sklepala o soglasju za odprtje dnevnega kopa (ki ga je načeloma dala že pred dvema letoma, ko so odkrili rudo na bodečem dnevnem kopu).

»Za nas je zdravje občanov pomembnejše kakor devizni priliv 4 milijonov dinarjev, kolikor bi rudnik iztržil s prodajo na tujem,« nam je dejal Vojko Božič, predsednik IS skupščine občine Idrija. »Zato bomo razumljivo zahtevali vsa zagotovila, da rudnik z dnevnim kopom ne bo onesnaževal okolja.«

tega pa računajo tudi na precej povratnikov. Tu so rudarji, ki so odšli v rudnik urana na Žirovski vrh, mnogi se bodo radi vrnili. Radi se bodo najbrž vrnili tudi študenti, ki se v rudniku niso mogli zaposliti in so »raztreseni« po drugih slovenskih rudnikih. Del rudarjev, ki so se ob zapiranju rudnika zaposlili v gradbeništvu in sorodnih dejavnostih (IMP), bo lahko prišel nazaj, saj v omenjenih dejavnostih ni dovolj dela...

Seveda pa ponovno zaposlovanje v idrijskem rudniku ne bo moglo teči stihijsko: na to opozarjajo tako v posameznih kolektivih, ki so nekdanje rudarje sprejeli in investirali v lastni razvoj tudi zato, da so lahko zaposlili rudarje, kot v družbenopolitični skupnosti. V občini bo treba sprejeti družbeni dogovor, ki bo urejal vprašanje vračanja rudarjev v rudnik, se pravi, iz katerih kolektivov in koliko rudarjev iz posameznega kolektiva. Je pa to vprašanje ta trenutek še drugotnega pomena — najpomembnejše je, da »pade« sklep o ponovnem odpiranju rudnika živega srebra. Razmere zanj so dozorele!

Boris Rugelj

OD ME VI O bistvu dogajanja na Poljskem

V prvi letošnji številki Delavske enotnosti smo na 6. strani objavili članek Emila Laha z naslovom: Zaton državnega in rojstva poljskega socializma? Tovariš Pungartnik iz mariborske »Svila« se s tem ne strinja v celoti, kar pojasnjuje v naslednjem pismu. Takole pravi:

Tovariš Lah!
Vi gotovo menite, da je vse tako, kot pišete v priloženem sestavku. To je vaša pravica. Gotovo imate za to utemeljitev ter še zlasti podatke, ki nam niso znani.

Vidite, sam na osnovi znanih dejstev ne morem verjeti naslednje, kar trdite vi, podobno pa tudi drugi novinarji in komentatorji.

Kar je nastal sindikat Solidarnost, še nisem mogel zaslediti izrečene besede o tem, da se bodo v Solidarnosti prizadevali bodisi za socialistično obnovo ali za socializem sploh. To o poljskem, humanem ali drugačnem socializmu kot smotru, cilju ali naravnosti prisojate temu sindikatu le vi, novinarji, sam sindikat pa je vse take naravnosti izrečno odklonil s svojimi kongresnimi sklepi in siceršnjim praktičnim ravnanjem svojih voditeljev. Saj smo vendar tudi mi sledili sleherni sporočeni izjavi ali stališču pomembnejših voditeljev v Solidarnosti (Walensa, Rulewskiego, Gwazda itd.), pa smo lahko zvedeli o njihovih pogledih na bodoči družbeni sistem vse mogoče, le nečesar, kar bi bilo vsaj blago podobno socializmu («solidarna družba», «samoupravna Poljska» itd.) Nekateri novinarji so nam razlagali to dejstvo z razočaranjem nad obstoječim družbenim sistemom, s sovraštvom do Sovjetske zveze itd. Verjetno je to z razočaranjem in sovraštvom reš. Toda tudi pri nas je nekaj sovražnikov Sovjetske zveze, pa vendar ne zanikajo resnice, da lahko uresniči delavski razred svojo perspektivo le s socialistično naravnostjo svoje družbene ureditve. Toda — če se regularno, iz zrelih ljudi sestavljeno vodstvo (Solidarnost) vztrajno izogiba že samemu omenjanju socializma, kaj šele jasnim formulacijam socialističnih prvin, ob tem pa se obdaja s simboli povsem določene konservativne opredelitve (križi in podobno) — kaj naj si o tem mislimo?

Videti je, da računate z našim slabotnim spominom, da tako lahko zamolčite razdiralno aktivnost vodstva Solidarnosti pred 13. decembrom 1981 in tako omalovažujete usodni pomen nelinearne stavkovne gonje Solidarnosti, ko je bila poljska država pred nastopom zime zlasti zaradi teh stavk pred gospodarskim razsulumom. Kaj so v vodstvu PZDP z Jaruzelskim na čelu res tako nezaupanja vredni komunisti, da jim ni bilo mogoče verjeti, da se bo samoupravljanje v gospodarstvu po 1. januarju 1982 res pričelo uresničevati?

Ce torej pišete o zgodovinskem poslanstvu, gre le to poljskemu delavskemu razredu, ki je izrazil svoje zaupanje Solidarnosti v prvih mesecih njenega nastanka. V zadnjih mesecih lanskega leta pa je krenila Solidarnost na pot očitne kontrarevolucije, o čemer bo verodostojnejše kot vsa napletanja razsodila zgodovina. Kot je razsodila o pomenu oktobrske socialistične revolucije.

Tisto o svetlem žarku upanja imate popolnoma prav. Ni pa za podcenjevanje tudi razsodnosti, ki jo kažejo v zvezi s poljsko tragedijo države socialistične skupnosti ter njihova pomoč poljskemu ljudstvu pri premagovanju težav na poti k socialistični obnovi. Brez te pomoči bi tudi žarek, ki sije ta čas zlasti iz ognjišča nemških socialdemokratov, zbledel pod pepelom Washingtona in njegovih vazalov.

Branko Pungartnik
»Svila« Maribor

PRIPIS:

Osnovna značilnost v razvoju poljskih dogodkov od avgusta 1980 dalje je odkrit upor poljskega delavskega razreda in poljskega naroda proti staremu, birokratsko državemu modelu socializma, v katerem si je Poljska združena delavska partija prilastila monopol nad odločanjem v imenu poljskih množic. Ker je na Poljskem — pa tudi v drugih vzhodnoevropskih državah — postala beseda socializem sinonim za omenjeni, preživeli model socializma, je vodstvo Solidarnosti in skoraj štirinajstmilijonsko članstvo neodvisnih samoupravnih sindikatov skorajda ni omenjalo, niti na kongresu niti pred njim ali kdaj pozneje. Vendar je na podlagi izjav

Lecha Walense in drugih voditeljev Solidarnosti ter pogovorov s poljskimi delavci pa tudi s številnimi člani PZDP, ki so pristopili k Solidarnosti, moč povsem jasno razbrati, da niso proti socializmu, ampak so proti obstoječemu, državnemu modelu socializma, v katerem poljski delavski razred in poljski narod nima pravice odločati o svoji usodi. Solidarnost, ki je v stihijem razvoju dogodkov postala nosilec naprednih težej poljskega delavskega razreda, je v dialogu z oblastmi poskušala odpreti perspektivo drugačnega družbenega razvoja na Poljskem. Zavezala se je za gospodarsko reformo in politiko socialistične prenove, pri čemer so se z njo in težnjami poljskega delavskega razreda strinjale tudi napredne sile poljske partije. Na kongresu NSI Solidarnost — prvega dela se je udeležila tudi delegacija Zveze sindikatov Jugoslavije in predstavniki nekaterih drugih komunističnih sindikatov, so le-ti v pozdravnih govornih govorili o razvoju socializma kot svetovnega procesa v svetu, kar je pomenilo podporo demokratičnim silam na Poljskem v boju za nove, bolj humane in demokratične družbene odnose.

Razvoj dogodkov je pokazal, da se razmere na Poljskem vse bolj

Ali smo vsi delavci v enakopravnem položaju

Članek v Delavski enotnosti z dne 17. 12. 1981 pod naslovom »Ali smo vsi delavci v enakopravnem položaju«, kritično presoja delo vzgojno-varstvenih organizacij in njihov poslovni čas glede na potrebe delavk v združenem delu.

Delavke VVO, združene v sindikatu in drugih organizacijah, smo kritično prebrale misli piscev in ugotavljamo:

Kdorkoli piše ali kritizira neko ustanovo ali neko dejavnost, mora to dobro premisliti in upoštevati posebnosti. V tem primeru gre za konkretno VVO. Nihče nima pravice pavšalno kritizirati, kajti pri nas poznamo individualno, skupno in skupinsko odgovornost.

Vzgojnovarstvene organizacije v viški občini poslujejo od 5. do 16. ure, imamo pa tudi oddelek, ki posluje od 12. do 20. ure in ni polno zaseden.

Ker se v članku omenja Vinocet kot tozdr Kolinske, smo v VVO na Viču toliko bolj ogorčeni prav zaradi tega, ker smo že pred 7 leti razvili neposredno svobodno menjavo dela med VVO Malči Beličeve in Kolinski pri skupnih naložbah za odpiranje novih zmogljivosti za predšolsko varstvo otrok. O potrebah varstva in o sprejemanju otrok v VVO odločamo skupaj s socialno službo Kolinske.

Delavke vrtecev smo manj vrednotene za svoje delo, ne prav lahko vsebinsko in izmzensko delo; naš poslovni čas traja 11 ur. Pri nas ni upoštevano delo žensk, ki izostajajo z dela zaradi nege otrok, medtem ko je v takoimenovanih ženskih tovarnah kar do 3 % več zaposlenih delavk. V naših VVO pa je povprečna starost vzgojiteljic 25 let in so tudi mlade matere.

Ob širšem razmišljanju pa je treba vedeti, da so vzgoja, varstvo in socializacija otrok okvirjeni v čas od 5 do 6 ur. Da bi omogočili stareštem zaposlitev, odhod in prihod z dela, delajo vrtni v Ljubljani povprečno 11 ur. Interes združenega dela po različnem delovnem času in daljšem poslovnem času VVO pa je še večji. Zato je treba interese uskladiti in se dogovoriti, proučiti dejanske potrebe, stabilizacijsko upravičenost in financiranje podaljšane dejavnosti VVO.

V naši VVO smo dvakrat poskušili s popoldanskim varstvom, anketirali smo starše, toda resnega interesa za popoldansko varstvo ni bilo opaziti.

Poleg tega ugotavlja svet staršev v VVO, da dajejo otroke v varstvo popolne in ob sobotah vedno isti starši, ki imajo več osebnih kot delovnih potreb. Svet staršev je na zadnji seji dne 17. 12. 1981 zahte-

zapletajo in zastružujejo zaradi tega, ker nazadnjaške in dogmatske sile poljske partije ne pristajajo na upravičene zahteve poljskega delavskega razreda po družbenih spremembah. Še več — dogmatske sile v poljski partiji in v drugih partijah t.i.m. realnega socializma so se začele ravnati po načelu »čim slabše tem boljše«, saj so tako dobile izgovor za vnaprej načrtovan vojaški udar, ki je pretrgal kakršenkoli dialog na poljski družbeni sceni.

Na Poljskem je torej zmagala — vprašanje je, za kako dolgo — tuja logika (vojaški udar), ne pa napredne težnje poljskega delavskega razreda. V tem je sad spoznanja, da je uvedba vojaške diktature na Poljskem udarec silam socializma v svetu in naprednim, demokratičnim silam v poljski družbi.

Poljska združena delavska partija je že dvakrat po vojni izigrala zahteve poljskega delavskega razreda in prelomila dane obljube. Zato se noben trezen opazovalec poljskih dogodkov ne čudi, da poljski narod ne zaupa več PZDP.

O reakcijah in ravnanju obeh blokov pa v razmislek tole vprašanje: oba bloka — vzhodni in zahodni — dajeta Poljski pomoč v obliki hrane. Toda hkrati na vzhodu trdijo, da je poljski delavski razred nosilec kontrarevolucije, na zahodu pa odtegujejo in preključujejo poljskemu narodu pomoč v obliki posojil pod ugodnimi pogoji, kar je za poljsko gospodarstvo odločilnega pomena. Ali se vam ne zdi, da gre tako na eni kot na drugi strani bolj za taktične poteze in za merjenje sil ter rivalitete med blokoma, ne pa za resnično podporo poljskemu narodu in njegovim prizadevanjem po izgradnji drugačnega, poljskega modela socializma?

Emil Lah

val. da VVO pripravi seznam staršev, ki želijo popoldansko-sobotno varstvo. Prav tako je treba razsoditi, ali sta v tem času resnično oba starša na delu in ali je še stabilizacijsko upravičeno, da za 3 dojenčke delajo 4 delavke VVO? Glede na obseg z dela bi te njihove ure lahko bolj racionalno izkoristili za nadomeščanje delavk v času bolniških dopustov.

Pisce članka oziroma novinar, ki pripisuje še svoje misli, je zelo podcenjevalno usmeril svoj pogled na zavest delavk VVO, češ naj jim sindikat občine pove, kdo financira delavke VVO. Mislimo pa zelo konkretno tudi mi: naše delo financirajo vsi občani prek prispevne stopnje in starši, ki imajo svoje otroke v VVO. To pa je zelo podobno tudi vsem drugim storitvam. Vsi mi financiramo besede Delavske enotnosti, vsi mi financiramo družbene organizacije, vsi financiramo izdelke Kolinske. Zato je prav, da smo vsi odgovorni za svoje delo.

Delavke VVO
»Malči Beličeve«

Spoštovane tovarišice vzgojiteljice!

Veliko hude krvi je v našem pismu, pa tudi precej zmedenosti. Pa pustimo to ob strani. Če boste članek še enkrat skrbno prebrali, boste ugotovili, da nikjer ne omenja vašega vrta, pač pa problem kot tak. Vemo, da so delavke v Vinocetu iz različnih občin, kjer imajo različno (boljše ali slabše) urejeno otroško varstvo. Zato je bil pripis, ki je nastal na podlagi pogovora z delavkami v Vinocetu, uperjen predvsem v problem, ne pa v vašo organizacijo, ki po vaših trditvah glede tega deluje dobro: uspešno se dogovarjate in dokaj dobro sproti tudi rešujete probleme varstva otrok. Vendar povsod ni tako. In prav na to je mislil avtor zapisa: podrezati tiste in tam, kjer se ne znajo ali nečejo dogovarjati in reševati problemov. Nam bi bilo mnogo ljubše, če bi nas ne učili kot šolarke, kajti že zdavnaj smo iz šolskih klopi — res pa je, da se človek uči vse življenje, pač pa napisali kaj o svojih izkušnjah pri usklajevanju hotenj staršev in njihovih otrok z možnostmi (denarnimi, kadrovskimi, prostorskimi itd.), ki jih ima vaš vrtec. Dober primer uspešnega reševanja problemov — naj je to vaš ali od koga drugega, lahko pomaga marsikaj rešiti na videz nerešljiv problem. Prav to pa v uredništvu tudi želimo. Saj se učimo na izkušnjah, mar ne?

Za uredništvo:
Peter Stefančič

Novoletni pogovori z delavci na začasnem delu v tujini

Pičla udeležba daje misliti na nove oblike srečanj

Na podlagi nepopolnih podatkov, ki so jih zbrali sekretariat Koordinacijskega odbora za vprašanja naših delavcev na začasnem delu v tujini pri RK SZDL Slovenije, Zveza skupnosti za zaposlovanje SRS ter Ljubljanska banka — združena

Na podlagi nepopolnih podatkov, ki so jih zbrali sekretariat Koordinacijskega odbora za vprašanja naših delavcev na začasnem delu v tujini pri RK SZDL Slovenije, Zveza skupnosti za zaposlovanje SRS ter Ljubljanska banka — združena banka, lahko sklepamo, da je bilo delo ustreznih služb na mejnih prehodih in po občinah med novoletnimi prazniki ažurno in uspešno. Občinske skupnosti za zaposlovanje so od 24. decembra lani do 8. januarja letos vsak dan posredovale osnovne podatke o možnostih zaposlovanja. Pripravile so preglede prostih delovnih mest ter dajale druge informacije, ki so zanimale zdomce. Temeljne banke v sestavi Ljubljanske banke — združene banke so povečale število delavcev za okenci in tekoče obravnavale vse kredite in jih dodeljevale po veljavnih pravilnikih za časno zaposlene delavce v tujini. V vseh temeljnih bankah so neprekinjeno delovale menjalnice. Uspešni so bili v tem času tudi občinski uradi.

V obveščanje zdomcev so se veliko bolj kot prejšnja leta vključevala sredstva javnega obveščanja: RTV, lokalne radijske postaje in občinski oziroma regijski časopisi. Celjski Novi tednik, mariborski Večer in pomurski Vestnik so tiskali posebne priloge, namenjene zdomcem. Uredništvo Našega delavca je skupaj z radijskima postajama Ljubljana in Glas Ljubljane pripravilo informativni dan, ki se ga je udeležilo 60 delavcev na začasnem delu v tujini.

Po podatkih pristojnih služb je tokrat preživelo novoletne praznike v domovini mnogo manj zdomcev kot prejšnja leta. Ocenjujejo, da je tokrat pripotovalo v domovino okoli 507.000 jugoslovanskih delavcev na začasnem delu v tujini, med njimi 33.000 slovenskih delavcev. Lani jih je bilo skupaj 631.000, od tega 41.000 Slovencev. Vzroki za manjši obisk so različni. Za zdaj lahko rečemo, da so poleg slabega vremena na manjši obisk vplivali tudi spremenjeni carinski predpisi, ki so vplivali tudi na manjši devizni priliv.

DELAVSKA ENOTNOST V NOVIH PROSTORIH

Obveščamo vse bralce časnika Delavska enotnost, poslovne partnerje in sodelavce, da smo se preselili v nove prostore v Ljubljani na Celovski 43. Z našo preselitvijo so se spremenile tudi telefonske številke in namesto dosedanjih, poslej veljajo naslednje:

Tajništvo TOZD	322-778
Tajništvo redakcije DE	313-942
Glavni urednik in direktor TOZD	322-778
Odgovorni urednik DE	313-942
Pomočnik direktorja TOZD	322-778
Naročniška centrala:	321-255
	311-965
	323-951
	321-574
Založba DE, Ljubljana, Dalmatinova 4	310-033
	322-975
Naš delavec, skupna revija slovenskih časnikov in revij, Ljubljana, Miklošičeva 26	326-754
Komercialna, Celovška 43	320-403
— vodja	321-651
Knjigarna-galerija, Tavčarjeva 5, Ljubljana	317-870
	312-691

Organiziranih pogovorov z zdomci je bilo tokrat manj kot prejšnja leta. Tudi obisk je bil slabši. Pogovore so pripravili v pomurskih občinah, Ptuj, Lenartu, Ormožu, Sevnici in občini Ljubljana Šiška. Na pogovor v Šiško se je zanimala en delavec. Zato se mi zdi, da delavcem ne ustrezajo takšni sestanki in bo za naslednje novoletne praznike treba poiskati ustrežnejšo obliko.

Manjši je bil tudi obisk pri strokovnih službah občinskih skupnosti za zaposlovanje. Večina se je zanimala za možnosti zaposlitve doma in to v drugi polovici letošnjega leta, za otroške dodatke v tujini in kako je z delovno dobo, pridobljeno v tujini.

Še največ vprašanj pa je bilo v zvezi s carinskimi olajšavami in o možnostih za pridobitev obrtnega dovoljenja.

V Murški Soboti sta bila dva pogovora, ki se ju je udeležilo skupaj 62 delavcev, v Lendavi en sam pogovor z 12 udeleženci, v Ljutomeru dva s skupno 20 zdomci, v Gornji Radgoni je bila udeležba še skromnejša. Največ vprašanj so delavci postavljali v zvezi z ustanavljanjem obrtnih in storitvenih dejavnosti, mnogo manj pa so se zanimali za zaposlitev v družbenem sektorju.

Veliko negotovanja je bilo na račun novih carinskih predpisov in omejitve pri uvozu opreme za obrt oziroma pri uvozu avtomobilov.

Pogovora, ki ga je v Ljubljani pripravil Koordinacijski odbor za vprašanja naših delavcev na začasnem delu v tujini pri RK SZDL Slovenije, se je udeležilo 23 aktivistov iz 13 slovenskih društev v ZR Nemčiji, Avstriji, Švici in Danski. Navzoči so navedli, da posamezni delavci v naših diplomatskih konzularnih predstavništvih v Düsseldorfu, Stuttgartu in Münchnu še vedno z nezaupanjem gledajo na slovenska društva. Podcenjujejo jih in jim nagajajo tudi v tako imenovanih združenjih jugoslovanskih klubov in društvih, v katerih so slovenska društva v manjšini in jih druga vedno zlahka preglašijo. Opozorili so tudi na problem pomanjkanja učiteljev in v

posameznih primerih tudi na njihovo pomanjkljivo strokovnost.

Predstavniki društev so govorili tudi o kadrovskih težavah, o težavah pri zagotavljanju sredstev za najnujnejše izdatke, problemih v zvezi z vračanjem in zaposlovanjem v domovini, o zaposlovanju slovenskega jezika na konzulatih, o carinah itd.

Eva Pjevič

PRAVNIK SVETUJE §

VPRAŠANJE: Delavci v naši delovni organizaciji imajo navado zamujati, z dela pa odhajajo predčasno, da bi se do konca delovnega časa uredili in da bi ujeli avtobus. Delavci so predlagali, da bi se dnevni odmor skrajšal zaradi predčasnega odhajanja na avtobus. Prosim za mnenje o tem, kako naj bi ta vprašanja v naši delovni organizaciji pravilno uredili.

ODGOVOR: Zakon o delovnih razmerjih določa v 63. členu, da traja delovni čas 42 ur na teden, če za posamezno dejavnost oziroma primere zakon ne določa drugače. V 64. členu pa je predpisano, da določijo delavci delovni čas in njegovo razporeditev s samoupravnim splošnim aktom. Glede dnevnega odmora je v 86. členu določeno, da ta ne sme biti na začetku ali na koncu delovnega časa. Dnevni odmor je namreč namenjen za dejanski počitek, za pridobivanje in ohranjanje delovne moči, ne pa za skrajševanje delovnega časa. Zato ni zakonita praksa, da bi se dnevni odmor izkoriščal za predčasno odhajanje z dela na avtobus. To vprašanje je treba urediti drugače, z drugačnim razporedom delovnega časa, kar pa mora biti določeno v samoupravnem splošnem aktu o delovnih razmerjih.

Zamujanje na delo in predčasno odhajanje lahko pomeni kršitev delovnih obveznosti, če je tako določeno v samoupravnem splošnem aktu. V tem primeru je delavec za zamujanje in predčasno odhajanje disciplinsko odgovoren. V samoupravnem aktu, ki določa osnove in merila za delitev sredstev za osebne dohodke, pa je lahko določena tudi odvisnost osebne dohodke od dejanske izkoriščenosti delovnega časa.

Sankcije za zamujanje in predčasno odhajanje z dela so torej lahko urejene s samoupravnim splošnim aktom za kršitev delovnih obveznosti in s samoupravnim splošnim aktom, ki določa osnove in merila za delitev sredstev za osebne dohodke. Stvar samoupravne odločitve delavcev vaše delovne organizacije je, kako si bodo organizirali delovni čas v okviru prej navedenih določb zakona o delovnih razmerjih in kako bodo zagotovili spoštovanje tako sprejetih določb samoupravnih splošnih aktov.

V celjski tovarni EMO

Naložbe v prihranek energije

Pred štirimi leti je skupina 36 strokovnjakov v razvojnem oddelku tovarne EMO iz Celja vse svoje sile usmerila v raziskavo programov, na osnovi katerih bi se preusmerili v proizvodnjo kotlov na trda goriva in različne odpadke. Hkrati z novimi razvojnimi načrti so se delavci odločili za 580-milijonsko naložbo v Šentjurju, v tovarno energetske opreme TEO Šentjur, s katero bodo že letos podvojili število izdelkov tozda Kotli in ustvarili prihodek v višini 800 milijonov dinarjev. Hkrati načrtujejo v EMO še dve pomembni naložbi, modernizacijo in avtomatizacijo proizvodne posode in dopolnitev tehnologije pri izdelavi kontejnerjev.

V tozdu Kotli so doslej izdelali letno približno 350 kotlov za kurjenje na plin in olje, kombinirane kotle in kotle iz novih programov na trda goriva. Zaradi energetske krize so, kot rečeno, v svojem razvoju sklenili preusmeriti programe, ki jih bo lo v večji meri od marca dalje uresničili v šentjurski tovarni, v kateri bodo v začetku zaposlili okrog 300 delavcev. Omeniti velja, da je to doslej gotovo največja naložba celjskega združenega dela v sklaščer razvito občino Šentjur pri Celju.

Denar za poslopje v izmeri pet tisoč kvadratnih metrov, s kompresorsko in trafo postajo, kotlovnico ter za opremo, ki so jo za približno 56 milijonov dinarjev uvozili, ponosni so zlasti na stroj za izdelavo podnic, so zbrali s krediti Ljubljanske banke, iz sredstev za razvoj manj razvitih območij združene banke, k lastnemu deležu pa so dodali tudi 21 odstotkov denarja sovlagateljev; Lesnine, celjske Kovinotehne in Libele, Ingrada in Skladiščno transportne organizacije Javnih

skladišč Celje. Objekt je zgradilo Gradbeno podjetje Ingrad, v teh dneh pa v njem montirajo še zadnje dele strojnega parka.

Marca ali najkasneje aprila naj bi proizvodnja stekla. Izdelovali bodo toplovodne in vročevodne kotle, kotle na lesne odpadke, na trda goriva in termokontejnerje. Ob tem pa še spremljajočo opremo, ki so jo morali doslej uvažati, zato se z novo naložbo ne bo povečal samo izvoz, temveč zmanjšal tudi uvoz za okrog 43 odstotkov. Spričo njuje, da v današnji energetske krizi iščejo nove in nove možnosti, strokovnjaki v razvojnem oddelku EMA načrtujejo še dva spremenjena kotla. Tako imenovani fluidni kotel z izgorevanjem v vrtnični plasti in z izredno velikim izkoristkom, ki bo uporaben tudi za kurjenje s slabšimi vrstami premoga. Nič manj pomemben pa ni njihov program kotlov za kurjenje z bioodpadki, s slamo, kornuznico, gozdnimi odpadki, lubjem in podobnim. Oba naj bi letos že prišla na trg.

Ko bo proizvodnja v Šentjurju stekla s polno paro, bodo tam napravili letno približno 1300 kotlov, od katerih jih bodo petnajst odstotkov ali za pet milijonov dolarjev izvozili. S Sovjetsko zvezo se že dogovarjajo o izvozu, z našimi gradbenimi podjetji, ki so sklenila pogodbe v Iraku, se pogovarjajo o nameščanju njihovih kurilnih naprav, pri Buderus-Omnical v Zvezni republiki Nemčiji pa se zanimajo za delitev programov v proizvodnji novega fluidnega kotla.

Omenjena naložba je tik pred zaključkom, zato so v EMO že usmerili svoje moči v modernizacijo izdelave posode in v kontejnerje. Načrtujejo, da bi, po sedanjih izračunih, s 400 milijoni dinarjev modernizirali in avto-

matizirali proizvodnjo posode do te mere, da bi ta končno postala rentabilna in perspektivna, povečali pa obseg in kvaliteto, zmanjšali število zaposlenih in pridobili možnosti za uvedbo zahtevnejših programov nerjaveče posode. Posodobitev naj bi bila končana do srede prihodnjega leta, z njo pa naj bi uvedli tudi racionalnejšo porabo energije, ki bi bila za 80 odstotkov manjša od sedanje.

V tem času se s tujimi partnerji pogovarjajo tudi o skupnem vlaganju v dopolnitev tehnologije pri izdelavi kontejnerjev. Celotno letno proizvodnjo v EMO, to je od tisoč do tisoč dvesto kontejnerjev, namreč izvozijo. Z uvedbo dodatne strojne opreme bi se obseg proizvodnje povečal za štirikrat.

J. S.

Le gašenje ali še kaj več

Eno od najzanimivejših gospodarskih vprašanj pri nas, ki pa ta čas ne zanima samo gospodarstvenikov in politikov, je: ali bomo uspeli zadržati cene na ravni, ki smo jih določili z resolucijo o družbenoekonomskem razvoju v letošnjem letu. Mnogi poznavalci razmer črnogledno zmagujejo, češ da je naivno pričakovati, da bomo uspeli povečati proizvodne cene v globalu samo za 15 odstotkov, ko pa vendar vemo, da so razmere v gospodarstvu in na domačem trgu takšne, da spodbujajo proizvajalce k reševanju težav z dvigovanjem cen. Hkrati opozarjajo na raven inflacije v najbolj razvitih državah, tistih, od katerih največ uvažamo: letos naj bi inflacija v teh deželah predvidoma dosegla raven 11—12 odstotkov. Skratka, zaradi nakopičenih neskladij v gospodarstvu, zaradi prenosa dela cen iz lanskega leta v letošnje in zaradi vpliva svetovnega trga nam bo letos ostalo kaj malo prostora za dvigovanje cen naših izdelkov. Pesimisti opozarjajo tudi na vrsto negativnih posledic, ki jih bo povzročilo »tišanje« cen navzdol — še večje zapiranje republiških gospodarstev v svoje meje, zmanjševanje proizvodnje, zmanjševanje kakovosti izdelkov, slabši proizvodni programi delovnih organizacij (tozdi ne bodo izdelovali vse dosedanje »palette« proizvodov), povečevanje stroškov na enoto proizvoda itd. Vse te težave, ki smo jih našli (in seveda še druge, ki jih nismo omenili) poznamo pravzaprav že iz dosedanje naše gospodarske prakse, saj so posledica dosedanje gospodarske politike.

Zato bolj optimistično zroči gospodarstveniki menijo, bi bilo moč doseči zastavljeni protiin-

flacijski cilj: inflacijo, ki bi bila zelo blizu ravni predvidene inflacije v razvitih deželah — toda le s spremembo dosedanje gospodarske politike oziroma ukrepov, po katerih smo posegli doslej. Med njimi sta prav gotovo najbolj problematična administriranje države v politiki cen in pa prepočasno prilagajanje dinarja realnemu tečaju. Prav tako sodita v sklop ekonomskih ukrepov, ki bi jih bilo treba začeti uvajati, ali posledneje uresničevati, ostrejšo omejevanje investicij (tudi ostale porabe ne smemo pozabiti) ter uvedba primernejših obresti na kredite. S tem pa seveda še zdaleč nismo zaključili seznama ukrepov, da bi na koncu leta rast cen ne presegla začrtanega okvira. Zakaj ne sme čez, pa smo seveda že tolikokrat zapisali, da je skorajda odveč ponavljati, da tako terja naš gospodarski položaj in velika zadolženost v tujini.

Ne tako redki poznavalci pa sodijo, za razliko od doslej opisanih stališč, da navsezadnje ni tako pomembno, ali bomo letos uspeli zadržati cene na predvideni ravni. Mnogo bolj pomembno, pravijo je, da bi začeli uresničevati tiste ukrepe, ki bodo odpravili vzroke za takšno divjanje cen, kakršno je pri nas v navadi. Vsekakor takšno mnenje v celoti drži! Ker pa nam zdaj gospodarski položaj narekuje ekonomske ukrepe, se kratkoročnim ukrepom, tako imenovanemu gašenju požara, seveda ne moremo izogniti. Razveseljivo pa je, da se ob »gasilskih akcijah« pripravljajo in načrtujejo tudi ukrepi, ki bodo gospodarstvo v resnici lahko postavili na trdnije temelje (če jih bomo seveda uresničili).

Boris Rugelj

DE

ZALOŽBA DELAVSKA ENOTNOST
Ljubljana, Celovška 43

Izšel je:

DOGOVOR O URESNIČEVANJU DRUŽBENE USMERITVE RAZPOREJANJA DOHODKA V LETU 1982

z metodologijo in stališči odbora udeležencev dogovora.

Cena 50 din.

Naročila sprejema Delavska enotnost, Ljubljana, Celovška 43 in knjigarna Delavske enotnosti, Ljubljana, Tavčarjeva 5.

NAROČILNICA — Pri DE, Ljubljana, Celovška 43, nepreključno naročamo Izvodov DOGOVOR O URESNIČEVANJU DRUŽBENE USMERITVE RAZPOREJANJA DOHODKA V LETU 1982.

Naročeno nam pošljite na naslov:

Ime in priimek podpisnika:

Dne:

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

(podpis naročnika)

(žig)

Problemi in dileme dolgoročnega razvoja Slovenije (9.)

Kako bomo živeli jutri

Piše: Vinko Blatnik

Avtorji raziskovalne naloge »Ekonomske razvoj Slovenije do leta 2000« sodijo, da moramo v prihodnjem dolgoročnem obdobju razvoja ustvarjati kar največ možnosti za naložbe v tehnološko zahtevne in razvojno intenzivne dejavnosti. Le-te da nudijo še najbolj čvrsto oporo za preobrazbo sedanje dokaj neugodne kakovostne sestave slovenskega gospodarstva. Sicer pa niti nimamo izbire: ali bomo na tej poti uspeli ali pa bomo ostali

na robu razvoja svetovnega in celo jugoslovanskega gospodarstva.

Zato bomo morali v prihodnje posvetiti posebno pozornost sedanjim pomembnim izvoznim dejavnostim ter tistim tehnološko zahtevnim proizvodnjam, brez katerih ne moremo doseči industrijske in splošne gospodarske razvosti, konkurenčne sposobnosti ter uveljavitve na jugoslovanskem in svetovnem trgu. Pri tem imajo raziskovalci v mislih nekatera področja strojništva in elektronike, povezovanje strojništva s profesionalno elektriko, posamezne sektorje kemije in elektroindustrije. Vendar pa v procesu selekcije razvoja ne gre samo za razvoj materialne proizvodnje. Na sedanjih stopnji razvosti moramo povezati delo in znanje v materialni proizvodnji z znanjem v specializiranih strokovnih in znanstvenih zavodih. Samo tako se bomo mogli na posameznih področjih vključiti v širše jugoslovanske in svetovne tehnološke sisteme. V tem procesu je nujno treba povezovali tudi znanje uporabnikov tehnologije in opreme, v različnih proizvodnih dejavnostih z znanjem proizvajalcev opreme.

Tehnološko zahtevne proizvodnje imajo prednosti v razvoju pred drugimi dejavnostmi:

— ker so energetske in surovinske osnove v Sloveniji izredno skromne;

— ker praviloma ustvarjajo visok dohodek na zaposlenega;

— ker odpirajo široke razsežnosti za rast, razvoj in izvoz slovenskega gospodarstva.

Najpomembnejša prednost razvoja tehnološko zahtevnih proizvodenj pa je njihova sposobnost, da se trajno vključujejo v širše (jugoslovanske in svetovne) tehnološke sisteme.

Edini izhod iz sedanjih problemov, ki ga imamo na voljo, je torej ustvariti možnost za takšen razvoj, ki bo temeljil na večji selektivnosti in omogočil preusmeritev za boljše delo, to pa naj bi ustvarilo objektivne ekonomske možnosti za hitrejšo uveljavljanje in vključevanje znanosti v procese proizvodnje. Zavzeti bi se morali za postopno, toda dosledno odpiranje mednarodnemu trgu, ob hkratnem zmanjševanju socializacije izgub kot dokaj škodljivem dejavniku za povečevanje produktivnosti dela ter za usmerjanje in medsebojno usklajevanje sedanjih zmogljivosti v materialni proizvodnji, s tem pa tudi za uveljavljanje enotnega jugoslovanskega trga. Pri tem bi morali zagotoviti večjo veljavo uspešnemu in dobremu delu ter hkrati doseči, da bi se posameznikom in delovnim organizacijam, pa tudi pokrajinam,

republika in federaciji dosledno zmanjševali vsi dohodki in prejemki, ki ne izvirajo neposredno iz dela. Uveljavljanje socialne varnosti za vsako ceno ne sme postati negativni dejavnik razvoja, kar pa postane vselej, kadar z uspešnim delom ne moremo zagotavljati večje varnosti kot z neuspešnim delom ali celo z nedelom.

Glavna cokla razvoja je inflacija

Ob naglo razvijajočem se slovenskem in jugoslovanskem gospodarstvu je zelo težko zagotavljati ravnotežje med delovno uspešnostjo in socialno varnostjo. To se je zlasti izrazilo v sedemdesetih letih, ko je naglo naraščanje cen energije v svetu uveljavilo nove kriterije gospodarjenja, ki so dali večjo veljavo sodobnejši tehnologiji na škodo »tonske« in »kilometrsk« proizvodnje. Tehnološko razvite družbe so reagirale s povečano dejavnostjo na področju organizacije (proizvodnje in uprave), pa tudi z večjo selektivnostjo razvoja, saj kažejo podatki, da je v ZR Nemčiji in v Franciji v tem obdobju propadlo bistveno več podjetij kot je dolgoletno povprečje. Pri nas pa smo kljub slabšanju gospodarskih razmer in manjšim delovnim uspehom reagirali z uveljavitvijo zagotovil, da

socialna varnost ne sme biti in tudi ne bo ogrožena — ne glede na vse drugo. S tem pa je gospodarska recesija, s katero se že vsa sedemdeseta leta ubada večji del držav v svetu, začela delovati na nas ekonomsko škodljivo, in to v dvojnem smislu: naši ozdi so se morali uveljaviti na tujih trgih v čedalje težjih okoliščinah (in čedalje težje so bili uspešni), zato pa je navznoter čedalje več ozdov uživalo privilegij socializacije poslovnih izgub. Kot najbolj učinkovit način za socializacijo izgub pa se je v tem času uveljavila inflacija, ki omogoča navidez najbolj neboleč prenos dohodka od tistih, ki so ga ustvarili, k tistim, ki ga niso. Prav to pa je, kot zatrjujejo ekonomisti, eden izmed osnovnih razlogov za nagel porast stopnje inflacije v letu 1980, ki je že v 6 mesecih povsem izničil vse prednosti pri prodaji naših izdelkov na tujem po devalvaciji dinarja.

Vse to pa terja, da moramo dvigniti akumulativnost našega gospodarstva z zmanjšanjem odličja dohodka in razne oblike porabe od sedanjega preostanka v delitvi dohodka, v čvrsto materialno podlago za razvoj, ki bo omogočala ekonomsko odgovornost združenega dela in bo osnova za združevanje celotne družbene akumulacije pri uresničevanju predvidene preobrazbe sestave našega gospodarstva.

Izboljšati moramo racionalnost vseh naložb in celotne družbene akumulacije z občutnim povečanjem deleža skupnih naložb v opremo in razvoj, s stvarnejšo ceno družbenega kapitala in z mehanizmom razvojnih odločitev, ki bo temeljil predvsem na strokovnosti ter ekonomski in družbeni odgovornosti. Šele potem bomo lahko ustvarili možnosti za selektivno kreditno in splošno politiko razvoja.

Prisiljeni smo, da se pospešeno vključujemo v mednarodno delitev dela, zato bomo morali — vsaj na odločilnih področjih proizvodnje — približati domače možnosti gospodarjenja mednarodnim ter z večjo produktivnostjo in učinkovitostjo dela na domačem trgu utrditi dinar kot glavno merilo vrednosti.

S približevanjem primarne in sekundarne delitve dohodka doseženim rezultatom dela bomo lahko sedanjo glavno skrb in prizadevanje gospodarstva in celotne naše družbe preusmerili s področja delitve dohodka na povečanje akumulacije in dohodka ter v razvoj.

V teh prizadevanjih pa vloga Slovenije nedvomno ne bo majhna: niti v lastnih prizadevanjih za selektivno usmeritev razvoja niti v prizadevanjih za oblikovanje selektivnejše ekonomske politike Jugoslavije.

(Se nadaljuje)

Kaj smo dosegli — in česa nismo

Na kulturnem plenumu slovenskih sindikatov novembra 1980 smo obljubili da bomo ob letu ocenili uresničevanje sprejetih stališč in sklepov. Osnutek te ocene je 21. januarja že drugič obravnaval Svet za izobraževanje in kulturo pri RS ZSS in ga sprejel kot gradivo, ki naj ga obravnava predsedstvo RS ZSS.

Kaj smo in česa nismo dosegli na področju kulture v slovenskih sindikatih? Ugotovite smo osredotočili predvsem na dogajanje znotraj sindikalne organizacije in znotraj združenega dela, vključujoč seveda vse ravni sodelovanja, ki pogojujejo dogajanja na področju kulture.

Manj kot polovica OO ZSS je v preteklem letu razpravljala o kulturnih potrebah delavcev; približno enako je število tistih ozdov, kjer so potrebo po kulturnem življenju delavcev zapisali v svoje samoupravne splošne akte; le redki so ozdi, kjer je postal program kulturnega razvoja enakovredna sestavina planov in razvojnih načrtov; malo pa je OO ZSS, ki nimajo vsaj elementarnega kulturnega programa v letnem programu svojega dela.

Vpliv delavcev na vsebino in kakovost programov organizacij združenega dela s področja kulture in še posebej na programe tiska in RTV je minimalen. O teh vprašanih v sindikatih odločno premalo razpravljamo. Premajhno in preveč formalno delo delegatov in delegacij za kulturo je vzrok za mnenje med delavci, da se vedno obstajata dve kulturi: tista zunaj vpliva delavcev, ki jo dobivajo po drobcih in tista, ki jo oblikujejo, soustvarjajo sami in zanjo ne združujejo sredstev v samoupravnih interesnih skupnostih za kulturo.

Kritična mnenja s tega področja zbledijo ob ocenah o razvitosti in razvejanosti kulturne dejavnosti in ustvarjalnosti delavcev v ozdih, ki se vztrajno razvijata predvsem s širjenjem lastne kulturne tvornosti delavcev. Živahna kulturna dejavnost se je razvila zlasti znotraj nekaterih sozdov oziroma znotraj posameznih panog dejavnosti; povečalo se je število kulturno-umetniških društev v ozdih, kulturnih skupin, sekcij, klubov in aktivnih posameznikov; povečalo se je število kulturnih dogodkov; vedno več je stalne, sistematične kulturne dejavnosti in vedno manj »klasičnih« sindikalnih proslav.

Za vse velja hudo pomanjkanje ustrezno strokovno usposobljenih kadrov, kar smo pa uspešno začeli razreševati s pomočjo in v sodelovanju z Zvezo kulturnih organizacij Slovenije.

Spodbudne uspehe smo dosegli pri usposabljanju organizatorjev kulture v ozdih. V tretjini slovenskih občin smo organizirali začetne seminarje; zelo uspešno smo izpeljali dva republiška seminarja za organizatorje kulture.

Prepričljivo se med delavci povečuje zanimanje za dobro knjigo. V ta namen smo uveljavili celo vrsto sodobnih oblik spodbujanja za nakup in izposajo knjig; med najuspešnejše sodi vzajemna knjižnica, ki so jo delavci v ozdih ustanovili pri nekaterih matičnih knjižnicah v Sloveniji.

Nove uspehe dosegamo pri spodbujanju kulturnega življenja in samoorganiziranja delavcev iz drugih republik in pokrajin in uresničili smo program medrepubliškega kulturnega sodelovanja.

Premalo pa smo storili za uresničevanje sporočil akcije »slovenščina v javnosti«, za kar se velja še posebej zavzeti.

Okrepila se je naša organizacijska usposobljenost, pa vendar še v polovici občinskih svetov ZSS nimamo komisije ali sveta, ki bi stalno in sistematično skrbel tudi za kulturno življenje delavcev.

Celovitejšo oceno bomo dali na 10. kongresu ZSS, ko se bomo odločili o prihodnjih poteh razvoja kulture, ki mora postajati integralni del življenja in dela v ozdih. Za takšno oceno pa bodo potrebovali več podatkov, več neposrednih stikov in več odzivnosti sindikatov na vseh ravneh. To moramo zagotoviti v prihodnjih mesecih. Doro Hvalica

Priloge na 3. konferenco ZSS

O izobraževanju in zaposlovanju niso več mogoče ločene razprave

Problem zaposlovanja se v Pomurju kaže že več desetletij, saj je prav iz tega dela Slovenije moralo veliko delavcev poiskati kruh v drugih evropskih pa tudi ameriških državah. Prav tako je veliko delavcev odhajalo na sezonska dela. V zadnjih 15 letih pa je precej delavcev odšlo na začasno delo v tujino, kjer še danes živi več kot 6000 Pomurcev. Zato so razpravljali poudarili, da gradivo za 3. konferenco včasih presplošno obravnava nekatere probleme; da so sicer upravičene trditve, ki se nanašajo na vso Slovenijo, da pa bi prav ob zaposlovanju le moralo jasneje opozoriti na težave nerazvitih in obmejnih območij Slovenije, kjer rezultati niso tako ugodni, kot velja za vso republiko. To pa zato, da bi ob takih podatkih tudi razmišljali, kako bomo iskali rešitve. Slabšanje gospodarskih razmer v zahodni Evropi pa tudi drugi osebni vzroki namreč povzročajo, da se vse več delavcev želi vrniti z začasnega dela v tujino in poiskati bomo morali možnosti, da bodo dobili delo doma.

Med iskalci zaposlitve je več kot 300 mladih s končano srednjo šolo

Zaostrene gospodarske razmere v letu 1981 so močno vplivale na zaposlovanje, zato je bilo v občinah Murska Sobota, Lendava in Gornja Radgona veliko manjše, kot je bilo opredeljeno v planih organizacij združenega dela. Skupno se je v teh občinah zaposlilo 931 delavcev, le v Ljutomeru je bila stopnja zaposlovanja večja, kot so načrtovali. Med iskalci zaposlitve pa se je povečalo število mladih s končno tri ali štiriletno strokovno izobrazbo. Teh je več kot 300, kar pomeni okrog 30 odstotkov vseh iskalcev zaposlitve. V Pomurju se ob tem kaže še problem suficitarnosti nekaterih poklicev, kot so administrativni delavci, medicinski tehniki, trgovci, ekonomski tehniki, poljedelski tehniki, frizerke in vzgojiteljice. V šolskem letu 1981—82 pa bo zaključilo šolanje kar 428 učencev s suficitarnimi poklici. Po predvidevanjih bodo v Pomurju lahko leta 1982 zaposlili 1257 novih delavcev. Ob tem bo po predvidevanjih iskalo zaposlitev 2550 delavcev, kar pomeni, da jih kar 1294 ne bo dobilo dela. K tej številki pa je potrebno pristoiti še približno 85 delavcev na začasnem delu v tujini, ki se bodo vrnili in iskali zaposlitev v združenem delu; lahko pa bo ta številka še večja,

če se bodo gospodarske razmere na zahodu še poslabšale. Iz tega je razvidno, da razmere nikakor niso ugodne. V razpravi pa je bil večkrat omenjen tudi negotov položaj v INA-nafta Lendava. Razpravljali so poudarili, da bi na 3. konferenci morali postaviti odločno zahtevo, ki je zapisana tudi v sklepih 9. kongresa ZSS in sicer, da se bodo sindikati odločno zavzemali za odpravljanje razlik v delovnih in življenjskih razmerah, ki izhajajo iz različne razvitosti posameznih občin in območij. Vztrajati je treba na pospeševanju samoupravnega združevanja sredstev organizacij združenega dela za hitreje odpiranje novih delovnih mest na manj razvitih območjih.

Velike rezerve so v boljši organiziranosti dela

Razpravljavci pa so menili, da bi bilo prav zaradi manjših možnosti zaposlovanja potrebno izdelati kriterije, na osnovi katerih bi izbirali med delavci, ki bodo sicer ob razpisih izpolnjevali enake pogoje; menili so namreč, da sicer obstaja nevarnost, da bi izbori ponekod lahko potekali na podlagi osebnih zvez in poznanstev. Zavzeto pa so spregovorili tudi o problematiki zaposlovanja invalidov, saj se lahko zgodi, da jih ozdi ne bodo sprejemali v delovno razmerje, če bodo lahko izbirali med mnogimi iskalci zaposlitve. Poudarili so, da mora prav sindikat v vseh delovnih okoljih skrbeti, da bodo zagotovljene možnosti za zaposlovanje invalidov v skladu z njihovimi zmognostmi, saj le tako invalidi ne bodo več socialna kategorija, ampak enakopravni člani naše družbe. Kritično so razpravljali spregovorili tudi o širjenju administracije in menili, da bi bil čas, da preidemo od pretežno verbalnega boja h konkretnim dejanjem.

V pripravah na specializirano razpravo so pripravili tudi pregled nadržnega in pogodbenega dela ter zaposlovanja upokojencev v letu 1981. Iz tega pregleda je razvidno, da je bilo opravljeno 857.000 nadur, pojavljajo pa se največ v kovinski in elektro industriji, prometu, gradbeništvu, v šolstvu in zdravstvu. Vzrok za veliko število nadur v gospodarstvu je marsikdaj tudi neredna preskrba z reproductivnim. Pogodbeno delo se pojavlja največkrat v kmetijstvu in gozdarstvu zaradi sezonskih del. V letu 1981 je bilo zapo-

V Pomurju se že dalj časa srečujejo s problemi zaposlovanja in s tem v zvezi tudi izobraževanja, zato so v pripravah na 3. konferenco ZSS organizirali tudi posebno razpravo prav o teh vprašanih. Skoraj v vseh delovnih okoljih, kjer so razpravljali o vlogi in nalogah sindikatov pri uveljavljanju delavcev kot nosilcev socialne politike in zagotavljanja socialne varnosti delavcev, so govorili tudi o zaposlovanju in izobraževanju. Sporočilo te tematske razprave tako odraža stanje in izraža mnenje večine delovnih ljudi s tega dela Slovenije. Pomurci so se odločili, da bodo to sporočilo predstavili na 3. konferenci sindikatov in predlagali nekaj konkretnih dopolnitev sklepnih dokumentov te konference.

slenih 155 upokojencev, zlasti v gostinstvu, turizmu in šolstvu. Razpravljali so menili, da je potrebno kljub nekaterim objektivnim vzrokom, ki pogojujejo tovrstna dela, storiti vse, da bi te pojave zmanjšali in da obstajajo še velike rezerve v drugačni organiziranosti dela. Ti podatki bodo sindikatom služili za delo po 3. konferenci, saj bi lahko z odpravo nadur, pogodbenega dela in zaposlovanja upokojencev odprli tudi nove možnosti za zaposlovanje mladine.

Za kakovosten razvoj potrebujemo več znanja

V razpravi o izobraževanju so opozorili zlasti na težave pri usmerjanju mladine v vzgojnoizobraževalne programe in pri oblikovanju mreže sol, na vprašanje priprave kadrovskega plana in problematiko štipendiranja. Menili so, da se strokovna usposobljenost kadrovske službe v Pomurju izboljšuje, da pa le-te še vedno nimajo takega mesta v ozdih, kot bi ga morale imeti. Predvsem ni zadovoljive povezanosti z razvojnimi oddelki in tako kadrovske plani ne odražajo vseh perspektivnih potreb. To pa se negativno odraža pri usmerjanju mladine, pa tudi že zaposlenih v izobraževanje. Opozorili so, da v mnogih ozdih še vse premalo pozornosti posvečajo usmerjanju zaposlenih v nadaljnje izobraževanje, ker sedanja (nizka) izobrazbena sestava sicer ustreza zahtevam delovnega procesa, premalo pa je prodrlo spoznanje, da potrebujemo za kvaliteten razvoj tudi več znanja, predvsem tekoče spremljanje razvoja posameznih strok.

Pri podeljevanju štipendij smo prevečkrat nekritični

Zelo kritično so spregovorili o štipendijski politiki. Menili so, da je nevdružno, da smo pri podeljevanju štipendij večkrat nekritični in ne ugotavljamo dejanskega materialnega položaja družin, iz katerih so učenci. Zato se dogaja, da štipendijo prejemajo tudi tisti, ki bi se lahko šolali tudi brez nje. Tu gre za velika sredstva in neodgovorno je do vseh delavcev v združenem delu, ki združujejo sredstva v ta namen, da štipendije podeljujemo tudi tistim, ki do tega niso upravičeni. Rešitev so razpravljali videli v povečani odgovornosti strokovnih služb, pa tudi v tem, da bi z delom štipendije krili

Jezikovno razsodišče (56.)

Tujega nočemo, svojega ne damo

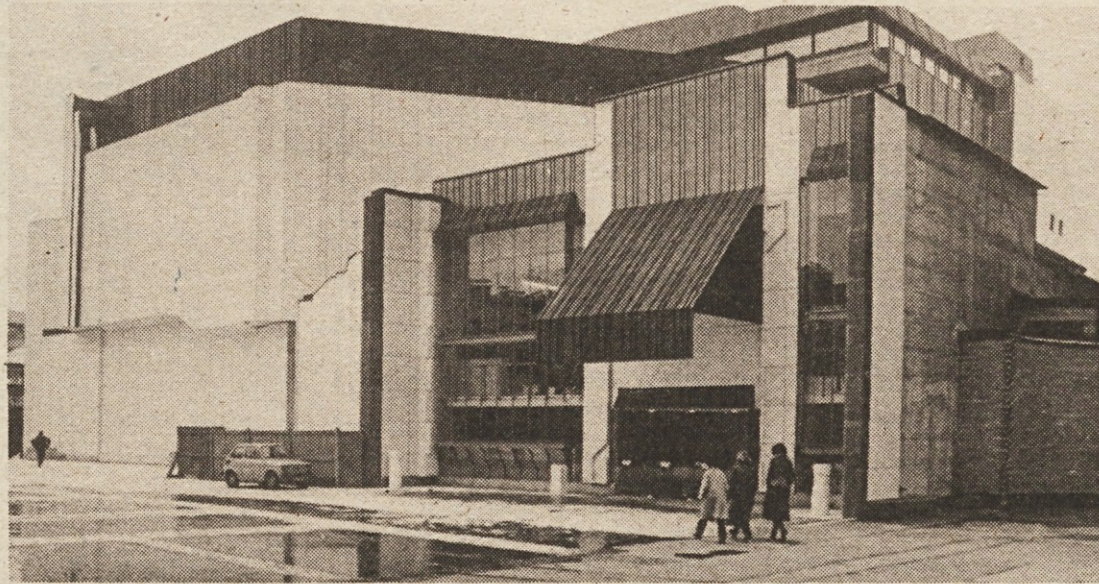
»Ko sem se peljal v Novo Gorico, sem na vipavski vojašnici videl velike in lepe napise POSLE TITA TITO, TITO SLOBODA, TUJE NECEMO SVOJE NEDAMO. Motilo pa me je, da so ti napisi sredi slovenskega kraja v srbohrvaščini. Saj so obrnjeni proti cesti in so torej namenjeni popotnikom in okoliškim prebivalcem, ti pa so Slovenci.«

Drži. 243. člen jugoslovanske ustave izrecno določa: »V oboroženih silah Socialistične federativne republike Jugoslavije se v skladu z ustavo SFRJ zagotavlja enakopravnost jezikov narodov in narodnosti Jugoslavije in njihovih pisav. — Pri poveljevanju in vojaškem pouku v Jugoslovanski ljudski armadi se lahko v skladu z zveznim zakonom uporablja eden od jezikov narodov Jugoslavije, v njenih delih pa jezik narodov in narodnosti.« — Torej je tako imenovani uradni jezik v JLA namenjen samo poveljevanju in vojaškemu pouku. V primeru, ki ga navajate, pa gre za napise, očitno namenjene zunanjim opazovalcem, prebivalstvu, saj so to gesla, ki izražajo privrženost skupnim idejam in vrednotam, torej zračnost vojske s prebivalstvom. Toda kakšna naj bo ta zračnost, če je jezik ogovarjanja nedomač, pa čeprav je bratski? Po določilih drugega odstavka člena 243 se v SLO slovenščina uveljavlja kot uradni jezik — zakaj se ne bi tudi v redni vojski na Slovenskem vselej takrat, kadar gre za kulturno funkcijo jezikovnega sporočila? (Podobno velja za označevalne napise na vojašnicah; za Bežigradom v Ljubljani beremo na primer KASARNA LJUBE ŠERCERA, prav pa bi bilo VOJAŠNICA LJUBA ŠERCERJA, slovenskega narodnega heroja.)

Jezikovno razsodišče se strinja s stališčem v dopisu in predlaga odgovornim v JLA, naj stvari čimprej primerno uredijo.

Prešernovi dnevi v Cankarjevem domu

Od 2. do 10. februarja bodo v Cankarjevem domu Prešernovi dnevi, ki postajajo redna sestavina njegove programske politike. Če so lani prvi Prešernovi dnevi še iskali svoje obličje, so dnevi še iskali svoje obličje, so dnevi izraziti s svojimi nameni. Njihova programska zasnova pa zagotovo še ni dokončana v tem smislu, da bi ta prireditve izražala celovitejšo sporočilo. Na novinarski konferenci je bila spornost polemična misel, ali vendarle ne bi kazalo sporočila Prešernovih dni vsako leto bolj zaokrožiti (denimo predstaviti umetnost mladih, celovito, tudi v okviru dejavnosti ZKO ali SKUC); o tem bo vsekakor mogoče razpravljati na sekciji SZDI, ki jo bosta pripravili mestna in republiška konferenca SZDI v Ljubljani sredi februarja o tem, kako naj Cankarjev dom predstavlja kulturno in

umetniško dejavnost v slovenskem kulturnem prostoru. Tu bo priložnost, da se ocenijo sedanje povezave in še neizkoriščene možnosti sodelovanja Cankarjevega doma s kulturnimi institucijami, pa tudi organizacijami, karžni sta denimo ZKO ali Glasbena mladina.

Kot osrednjo prireditve Prešernovih dni pripravljajo razstavno Zakladi Narodne in univerzitetne knjižnice, ki bo odprta od 2. februarja do 7. marca in pričakujejo na razstavi še posebej velik obisk srednješolske mladine. To bo razstava, ki bo

očem javnosti prvič odprla vse tisto, kar je sicer dostopno le redkim strokovnjakom. Ob razstavi se bo zvrstila vrsta spremeljajočih prireditve: delovna srečanja slovenskih in jugoslovanskih knjižničarjev, predavanja o knjigi kot kulturni dediščini, o njenem mestu v svetu informacij, umetniške interpretacije tekstov itd. Med drugim bo 9. februarja založba Delavske enotnosti predstavila v Cankarjevem domu novo knjigo Stevana Bezdanova »Vzgoja in izobraževanje v misli in delu Edvarda Kardelja«; hkrati bo založba pred-

stavila peto knjigo, ki jo je izdala za »Jugoslovanski center za teorijo in prakso samoupravljanja Edvard Kardelj« in ki nosi naslov »Kardeljev doprinos preobrazbi slovenskega in jugoslovanskega vaspitanja i obrazovanja«, njena vsebina pa je gradivo okrogle mize, ki je bila na to temo 17. aprila lani v Ljubljani.

Že letošnji Prešernovi dnevi imajo vendarle precej izrazit poudarek na mladih. Tako bo 2. in ponovno 6. februarja AGRFTV pokazala javno semestrarno predstavo četrtega letnika dramske igre, režije in dra-

maturgije, »Učno uro« Ionesca; po presoji že interne produkcije gre za zanimivo interpretacijo tega dela, ki izraža posebno izrazno moč mladega režiserja Vita Tauferja. 5. februarja bo koncert mladih umetnikov (Cveto Kobal, Robert Stanič, Romeo Druker, Darka Linarič in Tatjana Ognjanović). In ko smo že pri glasbenem delu programa, povejmo, da bo 3. februarja Večer slovenskih ljudskih pesmi in glasbil, 10. februarja pa Koncert za plesalca in tolkala (Vojko Vidmar).

Četrtega februarja bo več kot 20 reprezentativnih slovenskih pesnikov in pisateljev predstavilo svoja dela na Literarnem večeru slovenskih ustvarjalcev. 7., 9. in 11. februarja pa se bodo zvrstili trije filmski večeri: prvi bo predstavil osem kratkometražnih prvencev najbolj znanih slovenskih režiserjev (Stiglic, Gale, Kavčič, Pretnar, Hladnik, Klopčič, Duletič in Godina), da bi lahko ugotavljali, kako so se njihove zamisli in izkušnje odražale v njihovih celovečercih. Drugi in tretji filmski večer pa sta namenjena filmskim prvencem AGRFTV.

V okviru Prešernovih dni pa bo seveda 8. februarja osrednja Prešernova proslava, ki ji bomo Slovenci lahko sledili tudi prek TV zaslonov.

Sonja Gašperšič

O letnem oddihu in rekreaciji pred 3. konferenco ZSS

Prevelik osip organizatorjev rekreacije

Z namenom, da bi bile priprave na 3. konferenco ZSS čim bolj poglobljene, je republiški svet pripravil številna tematska posvetovanja. Tako je bil med drugimi v novomeški Tovarni zdravil Krka posvet na temo »športna rekreacija zaposlenih«, v novogoriškem Meblu pa poglobljen razgovor o problematiki dopustovanja naših delavcev. Na omenjeni dve temi so razpravljali sindikalni in drugi delavci tudi v Tolminu, Grosupljem, Mariboru, Titovem Velenju, Krškem in v Škofji Loki.

V tem prispevku na kratko povzemamo le bistvene predloge in mnenja, ki so plod priprav na 3. konferenco ZSS in obravnavajo vprašanja oddiha in rekreacije naših delovnih ljudi in občanov sploh.

Glede na veliko razdrobljenost naših počitniških zmožljivosti bo v Sloveniji treba misliti na ustanovitev novih počitniških skupnosti, ki naj bi postale mesto za samoupravno dogovarjanje delavcev o skupnem razvoju letnega oddiha. Glede registracije počitniških skupnosti pa se bo potrebno pogovoriti s predstavniki Vrhovnega sodišča SRS, saj se doslej počitniške skupnosti niso mogle vpisati v sodni register.

Ker je realni življenjski standard naših delovnih ljudi manjši v primerjavi z minulim obdobjem, so se razpravljali zavzeli za čim nižjo ceno oskrbnega dne v naših počitni-

ških domovih in za boljše izkoriščenost zmožljivosti. S tem v zvezi bo razumljivo še precej dela, saj imajo počitniški domovi do družbe še vedno enake obveznosti kot jih imajo turistične in gostinske organizacije združenega dela. Poravnati morajo vse davke in prispevke, pošiljati morajo poročila službi družbenega knjigovodstva, zato gre zelo veliko sredstev, ki jih izločamo za organizirano letovanje, za povsem nenaemske izdatke in za obsežno administrativno delo. Pereče je tudi sezonsko zaposlovanje ljudi, ki jih potrebujejo počitniški domovi, še posebno pa status upravljalcev, ki za to dejavnost niso pristojni in tudi registrirani ne.

Glede na razdrobljenost počitniških zmožljivosti in po eni strani slabo izkoriščenost, po drugi pa pomanjkanje počitniških domov, so mnogi mnenja, da bi bilo koristno ustanoviti zvezo počitniških skupnosti na republiški ravni. S tem bi omogočili tesnejšo povezanost počitniških zmožljivosti in z izmenjavo boljše izkoriščenost počitniških domov. Razpravljali so ob tem poudarili pomen načrtnjega koriščenja sredstev za regresiranje letnih dopustov. Drži sicer, da je sredstev za počitnikovanje naših delovnih ljudi in njihovih svojcev malo, vendar je več kot na dlani, da bi se lahko denar za regrese precej bolj obrestoval.

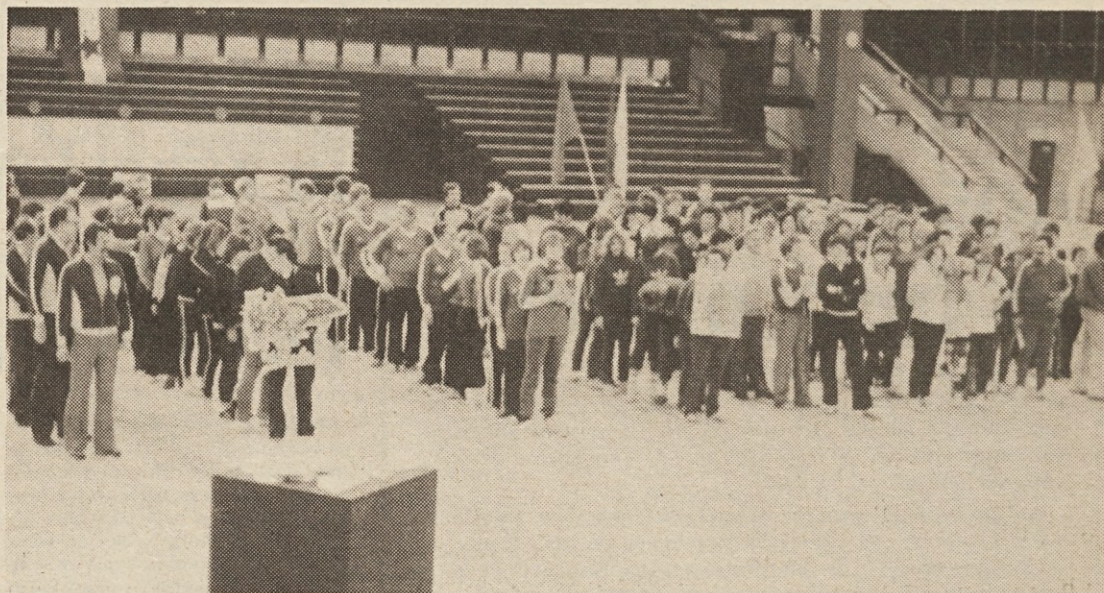
Glede športa in rekreacije je značilna samoupravna preo-

brazba na telesnokulturnem področju. Zagotovili smo trdnije vire financiranja in hitreje uveljavljanje potreb in želja uporabnikov. Kljub vsemu pa je še vedno preveč pasivnih opazovalcev, ugotavljajo mnogi, ki se ne vključujejo niti v delo delegacij samoupravnih interesnih skupnosti za telesno kulturo in tudi niso aktivni na področju športne rekreacije.

Pomembni nosilci telesnokulturnega življenja še vedno vse preveč mislijo le na tekmovalne dosežke in manj na temeljne cilje naše telesnokulturne dejavnosti. Delo v športnih organizacijah razumejo kot svoje osebno razvedrilo in ne kot iskanje boljših in ustrežnejših možnosti za vključevanje čimvečjega števila delavcev v programe športne rekreacije.

Poseben problem v okviru organizirane rekreacijske dejavnosti pa predstavlja pomanjkanje strokovnjakov. Izšolani organizatorji športne rekreacije se v svojih okoljih pogosto ne zanimajo za to področje, precej pa je tudi objektivnih razlogov, da je osip poklicnih in amaterskih organizatorjev rekreacije v Sloveniji izredno velik. Zato so bili razpravljali mnenja, da bo treba v prihodnje nameniti večjo skrb kadrovanju organizatorjev športne rekreacije in se poleg tega tudi bolj pogosto pogovarjati o njihovi odgovornosti.

Andrej Ulaga

Titovo Velenje

Uspelo prvo »Srečanje 1982«

Komisija za športno dejavnost zveze telesnokulturnih organizacij občine Titovo Velenje je sredi januarja priredila prvo srečanje športnih ekip krajevnih skupnosti in delovnih organizacij.

V velenjski Rdeči dvorani se je zbralo okrog 200 tekmovalcev petih krajevnih skupnosti in dveh največjih delovnih kolektivov velenjske občine. Pomerili so se v najrazličnejših športnih — od pravih nogometnih veččin in metanja ter lovljenja obročev, vožnje s kolesi, metanja pikada, slepih miši, štafetnega teka v vrečah do milnih mehurčkov in zlaganja likov.

Na tekmovanje so prišli najbolj pripravljeni predstavniki krajevne skupnosti Škale, ki so kljub temu, da je le bolj pomembno sodelovati, na koncu zbrali največ točk in dobili zaslužno priznanje. Naj povemo še to, da je v ekipi sodelovalo po sedem tekmovalk in tekmovalcev določenih starosti.

Najboljše predstavnice krajevnih skupnosti in delovnih organizacij bodo določili v občinski ekipi, ki se bo 6. februarja 1982 v Titovem Velenju pomerila z ekipo Vukovarja.

Hinko Jerčič

V delovnih organizacijah celjskih občin je vse več možnosti za organiziran oddih in rekreacijo

Aktiven oddih prodira v zavest

V celjski občini so iz leta v leto boljše možnosti za organiziran oddih in rekreacijo. Vedno več je športnih objektov. Tudi miselnost se vse hitreje spreminja in kaže na potrebo po aktivnem odmoru in rekreaciji. Zato ni čudno, da se s to obliko preživljanja prostega časa ukvarja vedno več delovnih ljudi. Potreb se zavedajo tudi v delovnih organizacijah, kjer usmerjajo svoje delavce v redno društveno dejavnost in mnogokrat same pripravijo različne oblike redne rekreacije.

Tako so ugotovili v razpravah v osnovnih organizacijah zveze sindikatov, ko so razpravljali o gradivu za 3. konferenco ZSS.

Kljub zavirljivim uspehom na področju oddiha in rekreacije delavcev in krajanov so v razpravah opozorili tudi na nekatere probleme, ki zavirajo hitrejši razvoj. Tako še vedno ni urejen položaj organizatorjev rekreacije v posameznih organizacijah združenega dela in njihova neustrezna stimulacija. Še vedno se ponekod pojavlja mnenje, da fizičnim delavcem rekreacija ni potrebna. Vse manj je sredstev za organizirano rekreacijo v tistih tozdih, ki dosegajo slabše poslovne rezultate, je pa tudi preozek krog delavcev, ki ta sredstva porabijo. Ugotovili so tudi, da je povezovanje in sodelovanje med ozdi pri organiziranju rekreacije in izmenjavi počitniških zmožljivosti še vedno premajhno.

Med predlogi za boljše organiziranje rekreacije in oddiha so poudarili, da mora biti skrb za oddih in rekreacijo sestavni del kadrovske politike v ozdih. Pri zagotavljanju možnosti za rekreacijo pa bi se morali ozdi tesneje povezati s krajevnimi skupnostmi.

Milan Brecl

Prvenstvo železarjev v sankanju

Minulo nedeljo so jeseniški železarji pripravili na novi sankski progi pod Mežakljo tradicionalno prvenstvo v sankanju z navadnimi sanmi. Za tekmovanje, ki se ga vsako zimo vesele številni prijatelji rekreacije, je poskrbela komisija za šport in rekreacijo pri sindikatu železarne.

Pri tekmovalkah je bila najhitrejša Vera Avbar (Livarna), pri moških, starejših od 35 let, Janez Smolej (Jeklarna) in pri mlajših moških Miha Petrnelj (Jeklarna). Proga je bila odlično pripravljena in na ovinkih nad strmimi pobočji zavarovana z lesenimi ogradami.

B. Blenkuš

DE

PRAVKAR IZŠLO!

Družboslovna zbirka Založbe DELAVSKA ENOTNOST

Pavao Brajša:

ČLOVEK — SPOLNOST — ZAKON

Avtorja poznamo po uspešni (že razprodani) knjigi Splošna psihodinamika samoupravnega vedenja. Novo delo je samostojno, hkrati pa nadaljevanje prve knjige.

V knjigi avtor obravnava odnose med spoloma pa tudi medčloveške odnose nasploh, ki sodijo v samoupravni družbeni sistem in ga ti odnosi odsevajo in dokazujejo. Brajševa knjiga je nevsakdanja, saj uvaja bralca v svet teorije, ki je po navadi rezervirana za strokovnjake in to tako, da lahko vsak odkrije podzavestne vzgibe svojega vedenja in vedenja ljudi, s katerimi prihaja v stik, oziroma s katerimi je v odnosu. To daje širše možnosti ne le za razumevanje, pač pa tudi za zavestno kontrolo in poseganje v lasten psihičen svet; to je pot k večji strpnosti, k boljšemu medsebojnemu razumevanju in k višji stopnji medsebojnega sožitja z manj konflikti in nesporazumi.

Odnos med partnerjema različnega spola je obravnavan podrobneje in zanj ugotavlja, da za področje spolnosti in zakona kot specifičnih intimnih medsebojnih odnosov prav tako veljajo temeljna načela samoupravnega vedenja.

Odnos, komunikacija in obrambni mehanizem so trije izhodiščni pojmi v Brajševem sistemu razmišljanja o različnih vidikih in fazah odnosa med partner-

jema nasprotnega spola. Kvaliteta v odnosih, ki naj bi si jo prizadevali doseči, so samoupravni medsebojni odnosi.

Teza v knjigi, ki je vredna posebne pozornosti, je »univerzalnost« samoupravnega vedenja oziroma samoupravne naravnosti. Pomeni, da se lahko vedemo samoupravno ali pa ne — in to ne glede na vrsto ali kakovost medsebojnega razmerja.

Knjiga »Človek — spolnost — zakon« je namenjena vsem, ki iščejo odgovore na zapletena življenjska vprašanja, ki želijo graditi človeške odnose na trdnih temeljih, ne pa na iluzijah in stereotipih, torej vsakomur izmed nas, vsekakor pa tudi strokovnjakom za spolnost in zakonsko problematiko, zdravnikom, psihologom, sociologom, pravnikom, socialnim delavcem.

Cena 700 din.

NAROČILNICA: Pri DE, Ljubljana, Celovška 43, nepreklicno naročamo

..... izvodov knjige Pavao Brajša: ČLOVEK — SPOLNOST — ZAKON.

Naročeno nam pošljite na naslov:

Ime in priimek podpisnika:

Dne:

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

(Žig)

(podpis naročnika)

Zmaga ideje Delavske enotnosti

Uresničevanje temeljnih socialnih zahtev — pogoj za vsestranski razvoj delovnega človeka

Ustanovitev Enotnih sindikatov Jugoslavije (prva ustanovna vsedržavna konferenca te enotne organizacije jugoslovanskega delavstva je bila v Beogradu od 23. do 25. januarja 1945) je bila v bistvu uresničitev programa, ki ga je imela v Sloveniji že Delavska enotnost. S tem je bila končno prekinjena dolgoletna razdvojenost jugoslovanskega delavskega razreda, ki je izvirala iz strankarskih in ideoloških razlik predvojne jugoslovanske družbe. Slovensko delavstvo je svojo enotno organizacijo ustanovilo že novembra 1942. Slovenski delavski razred se je takrat tudi organizirano, prek organizacije Delavske enotnosti, postavil na čelo naroda v boju za novo narodno in socialno življenje.

Zgodovinske izkušnje slovenskega delavstva in njegove enotne organizacije Delavske enotnosti so postale vodilo tudi za delavski razred vse Jugoslavije, ki je resnično množično in vodilno sodeloval v narodnoosvobodilnem boju in revoluciji. To je tudi utrjevalo zavest o potrebi resnične enotnosti delavskega razreda v enotni organizaciji, prek katere bo zmagovalno delavstvo vplivalo na celotno družbeno-ekonomsko življenje države in njenih državljanov.

Eden od najvidnejših sindikalnih delavcev v času združevanja tako slovenskega delavskega razreda v enotno organizacijo kot tudi vsega jugoslovanskega je bil Tone Fajfar. Znano je njegovo veliko delo pri organiziranju in sestavljanju programske osnove organizacije Delavske enotnosti, ki je bila sprejeta na njeni ustanovni konferenci. Morda pa je manj znan tudi njegov pomemben delež pri ustanavljanju enotnih sindikatov Ju-

goslavije. Na prvi konferenci je imel pomemben govor o enotnih sindikatih in socialnih vprašanjih v Jugoslaviji.

Objavljamo najpomembnejše poudarke iz tega zgodovinskega dokumenta, ki razkrivajo ne samo zgodovinski trenutek takratnega sindikalnega delovanja na področju socialnih vprašanj, ampak kažejo tudi na položaj, v kakršnem je bil delavski razred v stari Jugoslaviji.

Enotni sindikati in socialno vprašanje Jugoslavije

»Delavski razred Jugoslavije je s svojo vodilno udeležbo v osvobodilnem boju jugoslovanskih narodov dokazal, da je najbolj zdrav in najzavednejši del naših narodov. Delavci smo šli v borbo proti našemu najhujšemu sovražniku, fašističnemu imperializmu, najreakcionarnejšemu izrazu kapitalistične družbe, tiste družbe, ki je onemogočila delovnemu človeku dostojno življenje, družbe, ki je iz delavca napravila zgolj zasluženo delovno silo ter mu jemala možnost gospodarskega in kulturnega uspevanja.

Jugoslovansko delavstvo je videlo v uničenju fašizma edino možnost, da naši narodi dosežejo stanje, v katerem bo mogoč njihov nemoten razvoj ne le v političnih, kulturnih in gospodarskih vprašanjih, ampak tudi v reševanju socialnih vprašanj, ki so bila v naši državi posebno pereča. Delavstvo se je borilo ne le za narodno, ampak tudi za socialno osvobojenje. Borilo se je za zmago ljudske demokracije, ki omogoča neposredno sodelovanje ljudstva pri reševanju vseh življenjskih vprašanj...

Delavski razred v organih oblasti in političnem gibanju

»Pri reševanju naših socialnih vprašanj se delavstvo ne bo omejilo le na delo v sindikatih, ampak se bo udeleževalo vsega javnega, političnega življenja države, bodisi v narodnoosvobodilnih odborih kot organih oblasti, bodisi v odborih Enotne narodnoosvobodilne fronte kot političnem gibanju. Delavski razred Jugoslavije v naši novi državi ne bo zakopan za lastnimi okopi in izoliran od drugega ljudstva, ampak bo kot celota in posamezno razvil svojo silo v korist vseh naših narodov in državne skupnosti. Prvo boričevsko mesto, ki si ga je osvojil v narodnoosvobodilnem boju, bo ohranil tudi v razdobju politične, kulturne in gospodarske graditve demokratične federativne Jugoslavije in vseh njenih federalnih edinic.

Delavski razred Jugoslavije upravičeno pričakuje v novi državi rešitev najbolj perečih socialnih vprašanj. Stara Jugoslavija s svojimi protiljudskimi režimi nam te rešitve ni mogla primesti. Nasprotno, iz leta v leto se je položaj delavstva slabšal, sistematično so uničevali borbeno sposobnost delavskega razreda in uničevali njegovo ekonomsko bazo. Socialna zakonodaja, o kateri so govorili, da je moderna, je ostala na papirju, državna oblast je mirno gledala ali celo podpirala izbruhe samovolje privatnega in državnega kapitala nad delavstvom. Delavstvu so bile odvzete celo njegove lastne ustanove, nazadnje pa je bilo onemogočeno svobodno sindikalno organiziranje, torej osnovna pravica delavstva. O svobodnem političnem udejstvanju delavskega razreda ni

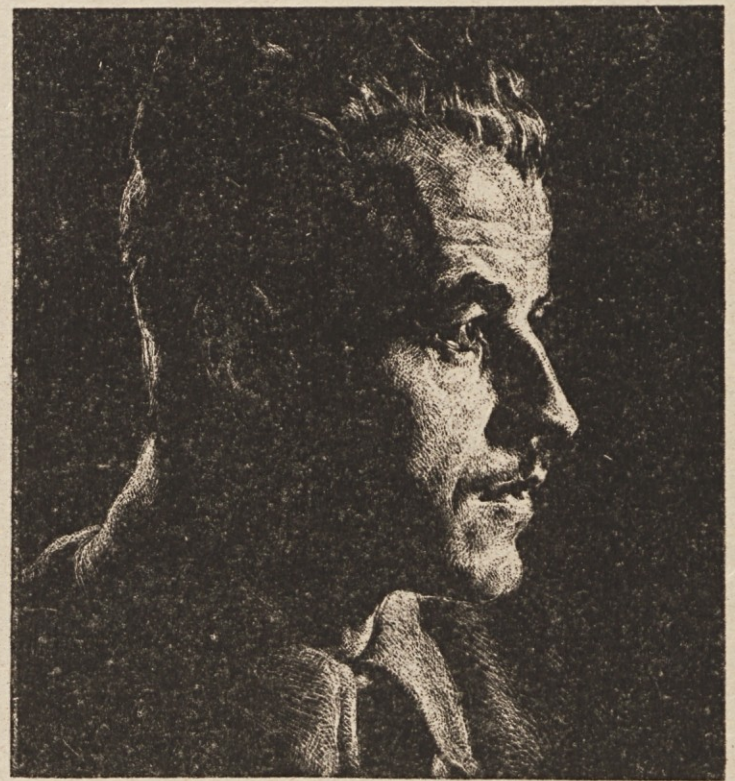
bilo v stari Jugoslaviji niti sledu...

...V stari Jugoslaviji smo imeli več zakonov in uredb, ki so urejale delovno razmerje in zaščito delavstva (zakon o zaščiti delavstva, zakon o delavskih zaupnikih in delavskih zbornicah, zakon o minimalnih mezdah, uredbe o arbitraži itd., dalje razne zakone o državnih uradnikih, uslužbencih itd.). Kakor za vso drugo zakonodajo velja tudi za to, da je ne priznamo več. To nam nalaga takojšnja dolžnost, da uveljavimo novo osnovno socialno zaščito in delovno zakonodajo, ki naj vsebuje glavne določbe. Poleg osnovnega delovnega zakona so potrebne natančnejše obdelave delovnih razmer s kolektivnimi pogodbami, za katere naj velja, da jih je potrebno skleniti v vsakem podjetju oziroma v vsaki kategoriji podjetij.

Osnovni delovni zakon

Osnovni delovni zakon naj bi obsegal poleg splošnih določil o pravicah in dolžnostih delavca zlasti še naslednje točke:

1. delovni čas: osemurni delavnik, ki ga sme podjetje v skladu s potrebami produkcije podaljšati za krajšo dobo (npr. do sedem dni), za daljši čas pa si mora poiskati dovoljenje pristojne socialnopolitične oblasti. Nadurno delo mora biti plačano z najmanj 50 % povška.
 2. plačani letni dopust je za vse delavstvo.
 3. posebne določbe o zaščiti materinstva, otrok in mladine.
 4. določbe o vaječih, njihovi zaščiti in mezdah.
 5. določbe o zaščiti in funkcijah obratnih zaupnikov.
- Poleg osnovnega delovnega zakona je nujno potreben odlok

BOŽIDAR JAKAC, 1944

TONE FAJFAR

o minimalnih mezdah, ki pa mora: 1. temeljiti na stvarno ugotovljenem življenjskem minimumu in 2. preprečiti prakso delodajalcev v stari Jugoslaviji, ki so prejšnje odloke izrabljali za znižanje splošnih delavskih plač na minimum. Minimalna mezdana mera se mora vedno spreminjati v skladu z obstoječim življenjskim standardom...

...Danes je priložnost, da spravimo v red tudi ves sistem socialnega delovanja. Stara Jugoslavija tega vprašanja ni mogla urediti. Socialno zavarovanje je bilo neenotno, razbito in neučinkovito. Velikanske žrtve, ki jih je delavstvo doprineslo, da se zavaruje proti bolezni, starosti, invalidnosti ali brezposelnosti, so se brezplodno izgubljale v birokratskem zavarovalnem aparatu in izrabljale v špekulantske namene protiljudskih režimov.

Naša prva naloga je prevzem vseh zavarovalnih institucij na ozemlju Jugoslavije ter rešitev njihovega premoženja.

Druga naloga, ki se je moramo takoj lotiti, je nova organizacija socialnega zavarovanja. Načelo, po katerem bomo uredili celotno socialno zavarovanje, je združitev vseh zavarovalnih ustanov v eno telo... Po posebnih federativnih enotah (npr. v Sloveniji) predvidevajo razširitev obveznega bolniškega in starostnega zavarovanja tudi na kmete. Tudi to zavarovanje bo prevzel osrednji zavarovalni zavod...

...Protiljudski režimi stare Jugoslavije so držali v stanju neenakopravnosti našo ženo. To neenakopravnost je posebno težko občutila žena—delavka, ki je bila v vsakdanji borbi za kruh stalno zapostavljena za moško delovno silo in obenem grdo izrabljana s strani delodajalcev. Velika pridobitev našega osvobodilnega boja je enakopravnost žene, katero si je sama priborila z neustrašno udeležbo v boju naših narodov in to v prvi vrsti delovna žena. Ženska enakopravnost bi ostala prazna fraza, če ji nova svobodna domovina ne zagotovi ekonomske osnove. Zato se mora danes žena popolnoma izenačiti z moškimi glede vseh pravic do dela in zaslužka, kakor tudi do izobrazbe. To ne sme ostati zgolj zahteva naših delovnih žensk, ampak ena glavnih programskih točk delavskega razreda in njegovih sindikatov...

...Stara Jugoslavija je bila ječa narodov, bila je še posebno ječa delovnega ljudstva. Ko je stopilo delavstvo v osvobodilni boj, si je postavilo za cilj ustvaritev nove Jugoslavije, srečne domovine vseh njenih narodov, srečne domovine tudi delavskega razreda. V Jugoslaviji, ki jo danes z bojem in delom ustvarjamo, mora delavski razred doseči uresničitev temeljnih socialnih zahtev, ki so pogoj za zdrav ekonomski, politični in kulturni razvoj delovnega človeka.

Prepričani smo, da bomo zdaj ta svoj cilj dosegli.

Nagradna križanka št. 4

Rešitve pošljite do 9. februarja 1982 na naslov: TOZD DELAVSKA ENOTNOST Ljubljana, Celovška 43, s pripisom na ovojnic: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 4. Nagrade so 300, 200 in 150 dinarjev.

REŠITEV NAGRADNE KRIŽANKE ŠT. 2

NERESEC, OKOP, IME, RO, OKOLINA, RABA, TERCET, VSTAJA, TON, STAN, ANO, OPONA, BOŽIDAR LAVRIČ, MER, JNA, ABORTIRANJE, ER, KNIN, RAL, NATTA, ŠTIRICA, LOKIN, PSI, ČIRIKANJE, RAKITA, PG, AZIL, AACHEN, SIMBOL, NASO, TULSA, TRIERA

IZŽREBANI REŠEVALCI NAGRADNE KRIŽANKE ŠT. 2

1. nagrada 300 din: Ivan Hrkač, Kvedrova 3, 61000 Ljubljana;
 2. nagrada 200 din: Pepca Pucelj, Bloška polica 18, 61384 Grahovo pri Cerknici;
 3. nagrada 150 din: Liča Gosak, Leninov trg 1, 61420 Trbovlje.
- Nagrade bomo poslali po pošti.

DE	PISEC RAZLAG, RAZLAGALEC	SLAVNA RUSKA BALERINA	PRODOR STAR, GEOLOSKIH PLASTI NA MLAJSE	NAPAD, NASKOK	PRED-MESTJE LOS ANGELES	REKA NA SKOTSKEM	SESTAVIL: R. N.	REDKA, ZELO ODPORNA KOVINA (Ta)	SREDOZEM, RASTLINA	AVTOMOB. OZNAKA LIBANONA	POLITIK VLAHOVIČ	PESNIK GRUDEN	OSTRA DLAKA	IGOR OZIM	PRISTANIŠČE IN INDUSTRIJSKO MESTO V ZDA, KI JE Z MOSTOM POVEZANO S SAN FRANCISCOM	BOSANSKO MOŠ. IME	GORA V JULIJCIH	RIMSKA BOGINJA LOVA
VRSTA ZOFE							ITALIJ. IME TRBIŽA								DRSALEC SCHENK			
STAROGR. KIPAR							GLASB. OZNAKA ZA "ZELO ŽIVAHNO-PRERIVALEC IRSE											
LIKER IZ MARASKE									SEVERNI JELEN					TEŽAVEN POLOŽAJ, STISKA				
EPSKO PESNIŠTVO						GORA V SRBIJI			NIZKOT-NOST					ŠP. SPOLNIK				
DROBNA NAVADA						MUSLIM. USTANOVA			LETOV. PRI OPATJI					LOŠČ			RADIJ	
TELE-VIZIJA			OZEK KOS BLAGA		FR. PISA-TELIJ ("NANA-") KROGLA				PEVEC PRESLEY					STAROGR. PESNIK			VRSTA LOKVANJA	
DEL HAMBURGA							OBLOGE V USTIH PRI DOJENČKIH (SOOR)	LOVRO KUJAR						KAMBOŠKI GENERAL			ERZIŠNIK	RIŽEVO ZGANJE
DEL HAMBURGA								POD						REKA V AVSTRIMI				
IZDELOVANE TORB														FR. REKA, PRITOK RHONE				
PODOLGOVATA, JALCASTA POSODA							ORODJE IZ KAMENE DOBE								TEKOČINA ZA NARKOZO			
GROBNICA							ZAČRTANA SMER NOVE CESTE								TANTAL			
																		RIBIŠKA MREŽA

Veteran odrskega ljubiteljstva:
Gledališče Tone Čufar na Jesenicah

Gledališče je kot magnet

Jesenice — mesto, stisnjeno med Mežakljo in Mirco, z 22 tisoč prebivalcev, toliko so jih našeli ob lanskoletnem popisu — niso znane samo po stoletni tradiciji železarstva, začetega na Savi in s sedanjim razvojem na Belškem polju, kjer bodo gradili tudi novo moderno elektrojeklarno. Železarske Jesenice so znane tudi kot napredno predvojno delavsko središče, kjer so se kovali ljudje revolucije. Kovali pri konkretnem političnem delu in prav tako ob številnih kulturnih in športnih aktivnostih. V povojnem času so Jesenice znane po hokeju, za kulturne poznavalce pa tudi po pevski in godbeni dejavnosti, po DO-LIKU — prvem klubu likovnih amaterjev pri nas in seveda znane še predvsem po gledališki dejavnosti. Tudi jeseniški gledališčniki so segali po najvišjih priznanjih.

Kako začeti pisanje o kolektivu amaterskega gledališča Tone Čufar na Jesenicah in njegovem 36-letnem delovanju po osvoboditvi? Kako zajeti vse najpomembnejše mejnike in dosežke tega obdobja? Toliko je vsega, kar bi veljalo omeniti, da kar ne veš, kje začeti.

Pisati bi moral o zagnanih ljubiteljskih gledališču, ki so že jeseni 1945. leta, vsega nekaj mesecev po dokončni osvoboditvi naše domovine, pripravili Cankarjevo Pohujšanje in skupaj z gledalci, ki so napolnili dvorano, tako jasno izpričali željo z odrskih desk zopet slišati lepo slovensko besedo. Pisati o danes večkrat že nepojmljivi zavesti in zagnanosti za skupno delo, skupni cilj in skupni uspeh. Pisati zato tudi o velikem odreknanju igralcev, ki so šli prek jeseniških odrskih desk, o nešteti urah in nočeh, ki so jih z veseljem žrtvovali za družbeno pomembno delo. Pisati o številnih igralcih — več kot dvesto jih je, ki so odigrali vsaj dve in več vlog — ki so to svoje začetno navdušenje spremenili celo v poklicno dolžnost. Pisati... pisati končno in še predvsem tudi o jeseniškem gledališkem amaterizmu, ki je glede na uspehe nemalo preseljen okvire amaterizma.

Do samega vrha gledališkega amaterizma —

a zmogli so tudi krize

Jeseniško amatersko gledališče je torej po osvoboditvi nadaljevalo bogato izročilo in aktivnost predvojnega proletarskega gledališča Svobode in drugih skupin, v iskrenem prepričanju, da samo prosvetljeni ljudje lahko ohranijo pridobitve revolucije. Z igralci je bil tudi odziv gledalcev pristen in silovit in Triglavsko bajko, uprizorjeno prav tako še v letu 1945, si je na 13 predstavah ogledalo prek osem tisoč gledalcev. In gledališče zatem doživlja nenehni vzpon s številnimi uspešnicami iz bogatega slovenskega in jugoslovanskega repertoarja kot tudi z vrhunskimi deli svetovne literature. Marljivo so skupaj z igralci delali režiserji Riko Poženel, Srečko Tič, Jože Tomazič, v zadnjem času Stanka Geršakova, Vera Smukavčeva in Miran Kenda. Svoj kvalitetni vrh pa je prav gotovo doseglo pod umetniškimi vodstvom Bojana Cebulja. V letih 1961, 1963 in 1965 so bili Jeseničani izbrani za najboljše amatersko gledališče Slovenije in Jugoslavije. Tudi zavoljo tega so jugoslovanski gledališki amaterizem zastopali na srečanjih najboljših skupin Evrope — leta 1961 v Monacu, leta 1963 v Pesaru in leta 1965 v Gentu. Tudi v evropskem gledališkem prostoru so uspešno in častno zastopali našo kulturo. In tako dalje — bi lahko naštevali uspehe in mejnike, ki pa so jim, kot je pač normalno v življenju in delu posameznika in skupine, sledila tudi leta nazadovanja in stagnacije. Jeseniški gledališčniki pa so zmogli tudi takšne krize.

V lanski sezoni: 82 nastopov pred 18.000 gledalci

Na teh tradicijah deluje Amatersko gledališče Tone Čufar tudi danes. Po nazadovanju v sedemdesetih letih s takrat značilnim manjšim zanimanjem gledalcev za kulturna ustvarjanja in aktivnosti — tudi gledališče je skupno hotenje in občutje tistih na odru in tistih v dvorani — se stanje v zadnjih letih zopet močno izboljšuje. Miran Kenda, umetniški vodja jeseniškega gledališča, je takoj pripravljen natresti kopico podatkov o tem. Če so na primer v letu 1978 zmogli

le 44 predstav z okoli 5800 gledalci (v letu 1979 je bilo 57 predstav z okroglo 12 tisoč obiskovalci), pa je bilo lansko leto zopet podobno tistim najuspešnejšim — nastopili so kar 82-krat in se ob tem predstavili že okoli 18 tisočim gledalcem.

Največ seveda nastopajo na domačem odru, redno gostujejo tudi na številnih odrih v sosednji radovljiški občini, sicer pa so v lanskem letu gostovali še v Kranju, Trbovljah, na Ravnah, Vrhniki, v Pirničah, Domžalah, Železnikih, gledališko dejavnost železarskih Jesenic pa so predstavili tudi v pobratnem Valjevu.

V 36 letih so na jeseniškem odru pripravili nič manj kot 235 premier del slovenskih in jugoslovanskih avtorjev, pomembnih del iz svetovne dramatik in dela lahkotnejšega žanra, obsežen pa je tudi repertoar mladinskih del. 235 premier pomeni sicer nekaj manj del, saj so na primer Čufarjev POLOM in Goliovo SNEGULJICO v tem času dali na oder po trikrat, nekaj je del iz železnega gledališkega repertoarja, ki so tudi na jeseniškem odru doživela po dve uprizoritvi, vseeno pa v končnem izračunu ostaja okoli 210 različnih gledaliških del, s katerimi so se spoznali igralci in gledalci.

Ibsenovih STRAHOVI, ki jih trenutno pripravljajo, nosijo tako zapo-

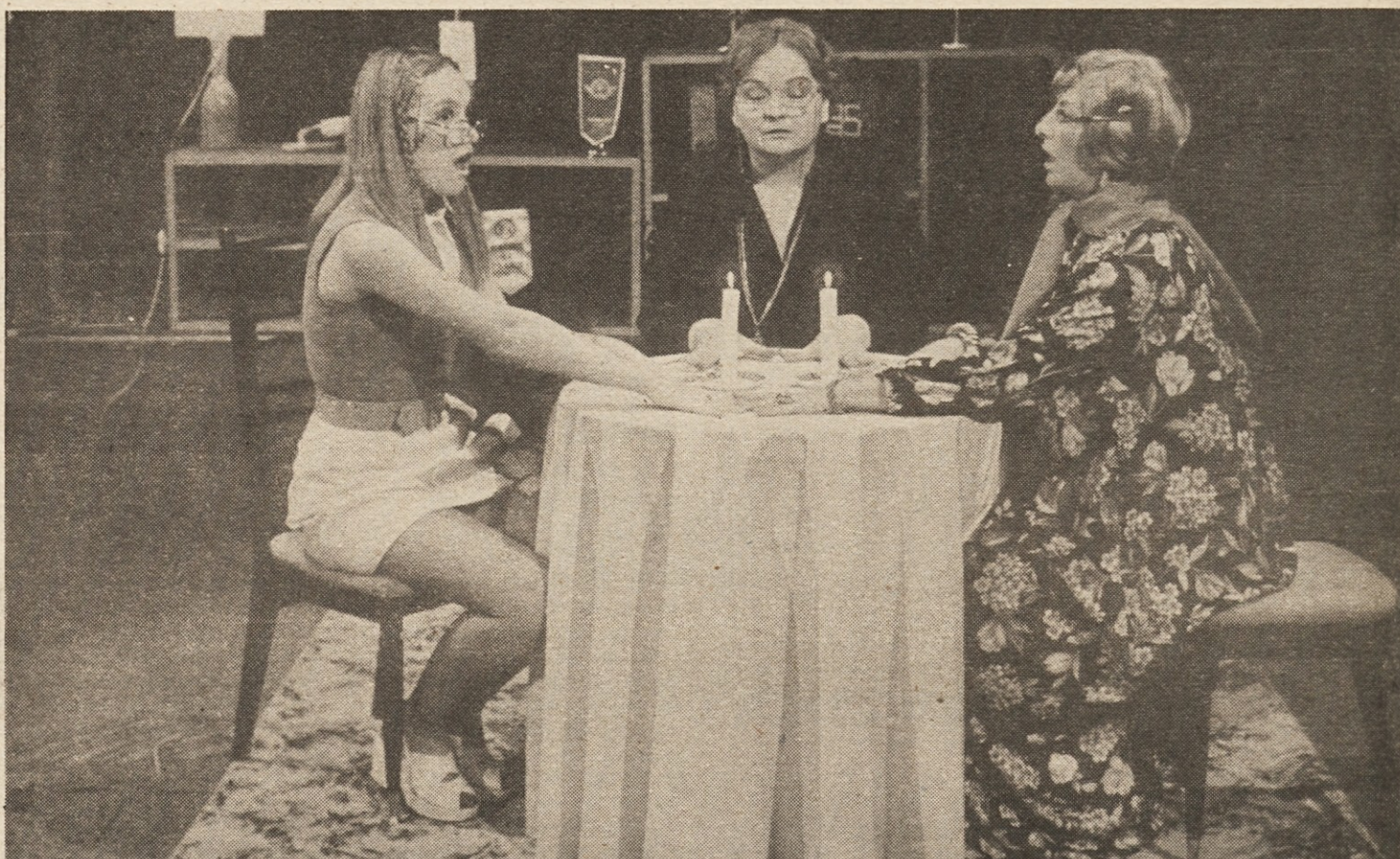
V 36 letih so jeseniški gledališčniki pripravili 235 premier s skupno 2450 predstavami, ki si jih je ogledalo okoli 700 tisoč gledalcev.

Bojan Cebulj je na jeseniškem odru pripravil kar 76 predstav, Jože Tomazič je režiral 42 del, Srečko Tič in Stanka Geršakova po 22 in Vera Smukavčeva 11 odrskih del.

Od vsega začetka dela v jeseniškem gledališču Slava Marošević, ki bo v Ibsenovih Strahovih proslavila tisočo predstavo. Od vsega začetka sta aktivni tudi Stanka Geršak in Vera Stare, 25 sezon nastopa Tatjana Košir in 22 sezon Vera Smukavčeva. Osip pri moških je bil večji. Po gledališkem stažu je najstarejši s 16 sezonami Borut Verovšek, nekaj mlajša sta še Ivan Bertlot in Oto Gerdej, pa Bojan Dornik in Igor Škrlič. V zadnjih letih se je na odru zvrstilo tudi precej mladih, od teh pa so le nekateri ostali zvesti gledališču.

Lepo število let delajo pri gledališču tudi strokovni sodelavci, brez katerih ni dobrih predstav — Jože Bedič, Pavli Torkar in Mičo Oman.

redno številko 236, V zadnjih sezonah se je izoblikoval že kar ustaljen obseg dela, ki je seveda pogojen z velikostjo igralskega kolektiva. Sezono 1981-82 so začeli z VESELIM VEČEROM — dvema enodejanskama Čehova MEDVED in SNUBAC v režiji Mirana Kende, Vera Smukavčeva dala, zatem na oder komedijo Iva Brešana SMRT PREDSEDNIKA HISNEGA SVETA, Alja Tkačeva kot gost pa je v decembru pripravila gledališko šolo še Levstikovega MARTINA KRUPANA. Kot že rečeno pripravljajo sedaj v režiji mladega režiserja Milana Stepanoviča iz Ljubljane Ibsenove STRAHOVE, ob koncu sezone pa naj bi se gledalcem

Prizor iz Smrti predsednika hišnega sveta (Slika: Jože Bedič)

SLAVA MAROŠEVIČ (zaposlena pri Obmejni veterinarski postaji Jesenice): — Gledališče zame ni bilo in ni hobi, je ljubezen, ki se prerasa v obveznost do gledališča in gledalcev. V vsako vlogo sem se poskušala kar najbolje vživeti, čeprav vedno nisem bila zadovoljna sama s seboj. So pa bili začetki tam leta 1945 zares drugačni, ko nas je gnala ljubezen do slovenske besede in velika predanost družbi.

TAJTANA KOŠIR (zaposlena v Železarni Jesenice): — Mojih 25 let in okoli 700 predstav dokazuje, da je gledališče v resnici magnet, ki se mu potem ne moreš več odreči. Seveda pridejo tudi trenutki, ko misliš, da boš vse skupaj pustil. Vendar, ko občutiš zopet pristno navdušenje gledalcev ob dobri predstavi, te ponovno zgrabi. Če bi nas bilo več igralcev, bi igrala v manj vlogah, pa bi se za tiste lahko bolje pripravila.

VERA SMUKAVEC (zaposlena v Železarni Jesenice): — Moj začetek režiranja je bil lažji, ker sem delala z izkušnimi igralci. Sicer pa bi želela, da bi se v naše vrste vključilo še več mladih. Saj nekaj jih je, spodbudno je tudi, da je vedno več mladih med občinstvom.

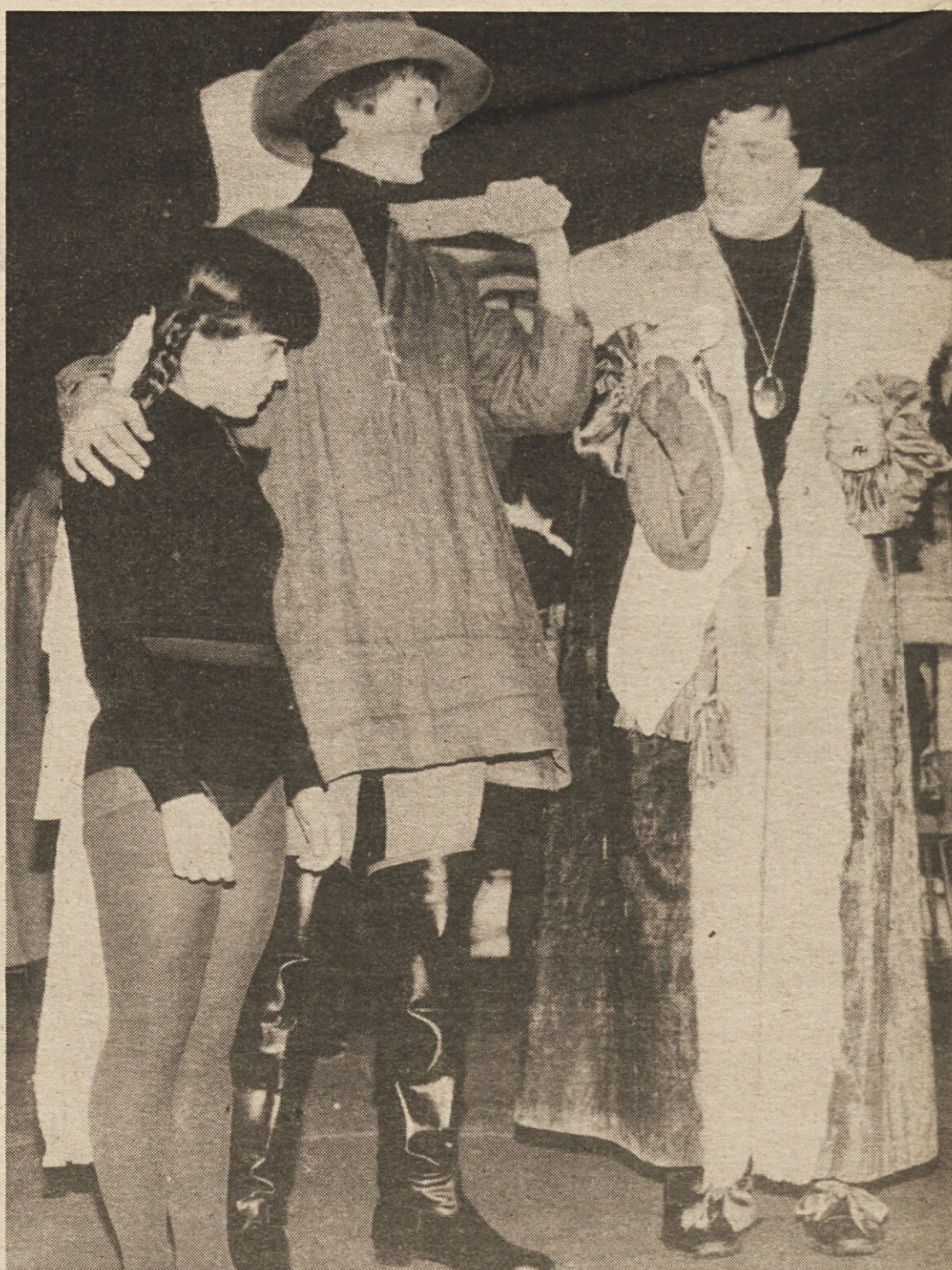
MIRAN KENDA (umetniški vodja gledališča): — Naše gledališče je odprto, saj želimo povzeti čimveč novih idej od drugod, želimo, da nas sodobni gledališki tokovi ne bi obšli. Zato tudi dajemo prostor mladim, se izobražujemo, k sodelovanju pa vabimo tudi mlade režiserje od drugod.

predstavili še s SAMOROGOM Gregorja Strniše v režiji Mirana Kende. To je po besedah umetniškega vodja tako imenovani A program dejavnosti, medtem ko sodijo v B program še številna gostovanja drugih gledališč, od katerih nekatera vključujejo tudi v gledališki abonma. Redni gostje na Jesenicah so Prešernovo gledališče iz Kranja, Mestno gledališče iz Ljubljane in Novogoriško gledališče, imeli so baletni večer. Lidije Sotlarjeve, predstavila se bo tudi Alja Tkačeva z monodramo JACERA. Poleg tega je dvakrat pred polno dvorano nastopilo tudi Pozorišče na točkovima iz Beograda s sodobno komedijo MORAM DA UBIJEM PETRA, obisk pa bodo vrnila tudi Valjevčani.

Odnos gledališča do družbe in družbe do gledališča se zopet pogloblja

Koliko odstavkov in stolpcev je že tega zapisa o jeseniškem gledališču, pa vendar smo ostali le pri naštevajanju nekaterih dejstev preteklega in sedanjega dela. Za še popolnejšo podobo bi bilo treba pisati še o pomenu in vlogi gledališča v jeseniškem kulturnem življenju. Pisati o odnosu gledališča do družbe in družbe do gledališča, ki se v pozitivnem smislu zopet pogloblja. Pisati o ne najboljšem gnotnem položaju gledališča — denarja tako povsod primanjkuje, ko si morajo, na primer pri lanskoletnih 260 starih milijonih vseh sredstev, kar tretjino teh sami prislužiti, da za čisto gledališko dejavnost, za pet premier lahko namenijo okoli 90 starih milijonov — stroški pa tako venomer rastejo.

Pisati bi bilo treba o težavah, saj je ob tolikšnih predstavah in gostovanjih igralski kolektiv zares preskromen, premalo pa imajo tudi strokovnega kadra. Pisati o gledališki stavbi, stari častitljivi petdeset let in neugledni dvorani, za katere ureditev ni denarja, še manj za ureditve ideje o novi osrednji kulturni hiši. V zaostrenih gospodarskih razmerah bo verjetno treba nanjo še nekoliko počakati, bi pa jo vse generacije od leta 1945, kulturniki in delovni ljudje Jesenic vsekakor zaslužili, saj so nesebično, s pravo ljubiteljsko vnemo, zvesto služili slovenski besedi in slovenskemu narodu na tem narodnostno zelo izpostavljenem koščku naše domovine. Teo Lipicer

Iz uprizoritve Martina Krpana (Slika: Jože Bedič)